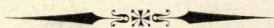

REVISTA POLITICĂ ════════ ȘI LITERARĂ ════════

Director-proprietar-editor: AUREL CIATO.

S U M A R U L :

- Dr. CASSIU MANIU . . . . . Dreptul public modern.
 ILIE MARIN . . . . . Sbucium (poezie).
 A. COTRUȘ . . . . . Dorului (poezie).
 I. AGARBICEANU . . . . . Sănduța (nuvelă).
 A. COTRUȘ . . . . . Țara mea (poezie).
 AUREL CIATO . . . . . Conștiința datoriei.
 IOAN ADAM . . . . . Ochiul dracului (nuvelă).
 HYPERION . . . . . Scrisoare (poezie).
 A. COTRUȘ . . . . . Căntece (poezie).
 Dr. V. MERUȚIU . . . . . Din bogățiile miniere ale României. (Petrolul).
 Dr. V. NIȚESCU . . . . . Scrisoarea IV. (Din temniță).
 A. MELIN . . . . . Zile de vară.
 Dr. ȘTEFAN POP . . . . . Bibliografia catehismelor românești vechi. (III. catehismul de Bălgrad
 din 1640).
 Al. CIURA . . . . . Cronica literară.
 A—o . . . . . Note politice (Vizita Arhiducelui Francisc Ferdinand la Sinaia, —
 Urmașul lui Bülow).
 * * * . . . . . Informațiuni.
 Cărți și reviste.
 Poșta Redacției și administrației.

BLAJ.

Tipografia Semin. teol. gr.-cat. Balázsfalva—Blaj.

REVISTA POLITICĂ ȘI LITERARĂ

==== APARE ODATĂ PE LUNĂ ====

DIRECTOR—PROPRIETAR—EDITOR: AUREL CIATO.

Cu colaborarea dlor: *Ioan Adam, I. Agârbiceanu, A. P. Bănuțiu, Lucian Bolcaș, Dr. L. Ciato, Ales. Ciura, Maria Cunțan, Dr. C. Maniu, Dr. Iuliu Maniu, Al. Lupeanu (A. Melin), Dr. V. Meruțiu, Dr. V. Moldovan, Dr. V. Nițescu, Horia P. Petrescu, Dr. Ștefan Pop, Dr. I. Rațiu, Luca Rusu, George Stoica, M. Străjan, Petru Suci, Dr. Alexandru Vajda.*

Condițiile de abonare.

Costul abonamentului pe un an întreg	12 cor.
„ 1/2 an	6 „
Pentru studenți, învățători și preoți dela sat pe un an întreg	8 „
„ 1/2 an	4 „
În România și străinătate, pe un an întreg	15 „
„ 1/2 „	750 b.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
—CJ—

☛ La redacția „REV. POL. ȘI LIT.” se pot comanda următoarele cărți:

Note și reflexiuni la situația politică a Românilor din regatul ungar

de *Aurel Ciato*. — Prețul unui exemplar 1 cor + 10 fil. porto postal.

Aurel Ciato: CRONICI POLITICE.   Fasc. I. Cu următorul cuprins:

Prefață. — Spre ideal. — Puterea principiului. — Psihologia situației. — Pericolul românesc. — Dacoromânism. —
===== Reforma electorală. =====

Prețul unui fascicol numai 30 fileri + porto postal.

Revista politică și literară

apare odată pe lună.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BLAJ (Balázsfalva). Ungaria.

ABONAMENTUL ANUAL: 12 cor.
Pentru studenți, învățători, preoți dela sat: 8 cor.
În România și străinătate: 15 cor.

Dreptul public modern

de Dr. Cassiu Maniu.

Din mulțimea ideilor, a căror obștească poședare formează unitatea conștiinței naționale, cea mai mare forță activă o are ideea dreptului. O națiune nici nu există, nici nu poate se existe cândva fără conștiința dreptului inherent ființei sale. Căci ideea dreptului este reflexul psihic al unității existenței materiale și celei spirituale. Pentru acest motiv în viața reală nimica nu se poate afirma fără recunoașterea sferei de drept, prescris de legi universale. Vă închipuiți un popor demn, o națiune cu viitor, fără jurisprudenți, fără judecători, fără cultură juridică?! Cultura juridică, ce se însuflețește pentru dezvoltarea și întărirea instinctului dreptății în marile masse ale poporului, și înțelegând exigențele naturale ale popoarelor, le știe și întemeia în conștiința publică, în opinia publică națională, — este cardinalul postulat a desfășurării unei politici naționale sănătoase. Dar ea mai are și menirea de a împărtăși de o educațiune bărbătească pe toți fiii unei națiuni.

Temelia culturii juridice este filozofia practică. Adecă cunoașterea ideilor fundamentale, a principiilor și a maximele dreptului. Astfel temelia dreptului public modern este însăși filozofia dreptului universal.

În filozofia dreptului universal se cuprind principiile tuturor instituțiilor

de drept, ca susținătoare a maximei ne-returned universale, că fără ordine de drept societatea cade în barbarie și se disolvă. Prin puterea intrinsecă a instituțiilor de drept — fie de orice categorie — se susține ordinea de drept și prin desăvârșirea dreptului se întărește conștiința de drept ca manifestățiunea celui mai venerabil instinct omenesc, a sentimentului dreptății. Astfel, că spiritul omenesc nu se împacă niciodată cu instituțiuni de drept, ce nu înaintează paralel cu dezvoltarea conștiinței universale, înrădăcinate în știința obiectivă a universului. Știm din istoria evului nou că progresul spiritului în cunoașterea principiilor dreptului natural, — ce și-a fost luat avântul prin Thomasius, Wolf, Locke și a fost încoronat cu expunerile strălucite și adânci ale contractului social de I. I. Rousseau, — în răstimp de câteva decenii a răsturnat sclăvia, iobăgia individului, proclamând drepturile omului în anul memorabil 1789.

Tot din cunoașterea principiilor firești, va urmă emanciparea națiunilor din sclăvie. Și precum efectele dăunătoare pentru progresul general a iobăgiei individului a deșteptat conștiința gânditorilor, a domnitorilor și a domnilor de pământ pentru a se hotări a rumpe cu trecutul, tot așa o se urmeze abolirea iobăgiei națiunilor, când spiritul public

se va convinge, că iobăgia națiunilor este identică cu uciderea însuș a principiului etic. Căci nimic nu poate fi atât de îndreptățit de a fi recunoscut ca o maximă vrednică de supremă venerațiune: ca iubirea dintre oameni. Națiunile și ideia națională însăși sunt rezultatele astei iubiri, a iubirii firești, ce dela fire crește, se dezvoaltă, se întărește, și trăiește din puterile cele mai intenzive ale ființei noastre psycho-fizice. Pe ideia astei iubiri firești, ce cu o putere așa zicând propulzivă face pe omul cel adevărat, îl scoate din jugul apatiei, a nesimțirii animalice, se întemeiază recunoașterea dreptului la neatârnavare, la libertate, la suveranitate a națiunilor. Iată dar o parte importantă a antologiei dreptului public modern ce se întemeiază pe recunoașterea tuturor drepturilor naționale, până la cel mai mare drept, până la recunoașterea dreptului la neatârnavare a națiunilor. Cunoașterea astei geneze este și instructivă, fiindcă ne arată acea profunditate neobicinuită în veacurile trecute, cu care trebuie măsurate azi toate chestiunile mari de drept public. În veacurile trecute ale despotizmului adusu-și-au oare aminte domnitorii, beliducii, politiciii că în fiecare națiune bate o singură inimă, și că ce importanță are acest fapt pentru viitorul popoarelor? Da, veacurile trecute au păcătuit enorm prin superficialitate, fica orgoliului și a vânătoarei după rang, avere, putere publică, întemeiată pe școala

servilismului și a prostirei celor mulți prin câțiva puțini interesați.

Geneza asta scurtă a suveranității naționale ne îndreptățește a avea cele mai înalte păreri despre direcțiunea, în care se va desvoltă tot mai mult conștiința morală a omenimei, dacă își va întemeia tendențele sale pe cunoașterea obiectivă a legilor *vitale* a omenimei. Recunoscut odată un singur adevăr: că membrii unei națiuni dela fire se iubesc, și prin urmare au singura putere propulzivă de a putea învinge obstacolele, ce le întâmpină paș de paș fiecare în mecanismul dat a vieții, a dus cu un paș uriaș înainte știința dreptului politic. Astfel, că azi avem un drept public modern, contrar tuturor concepțiunilor medievale, ce se învârtiau pe lângă niște lucruri ce într'adevăr ne pot părea absurde și ridicole azi. Din adâncimea cunoașterii legilor firei omenesti, legi fără respectul cărora nu există nimic moral, nici putere etică, nici dreptate, prin urmare nici progres, a răsărit ideia dreptului public modern. Pentru răspândirea conștiinței acestui drept avem lipsă de cultivători sistematici a științei dreptului. Și mai ales un popor cu meniri civilizatorice ca și al nostru ar trebui să se îngrijească mai mult de propagarea culturii juridice. Și se nu uităm — least not last — că asta a fost dorința cea mai ferbinte, dorința, ce ne-a testat cu limbă de moarte însuși Avram Iancu.

S B U C I U M.

*Vino iarăși veselie și în sufletu 'mi te-așterne,
In zadar chemat-am glasu-ți, suflul nemiloasei ierne
Mi-a'nghețat poteca verde până ce-a domnit furtuna;
Astăzi s'a trecut puvoiu!, pot să te aștept acuma.*

*Par un zău sculptat în taină de măiestrul Praxitele,
Dat uitării nemiloase, ce 'mi duc vieța prin unghere,
Dară scos de nou la lume, curățat cu bunătate,
Îmi reiau trecuta formă și trecuta 'mi prospătate.*

*Vremea ce-a adus pe capul statuetei din Grecia
Se aseamănă credinței sfărîmate de trufia,
Celor mulți din pieptul nostru: a pedanticelor
[gânduri,
Cari batjocoresc cu poftă ori și ce s'ar spune'n
[rînduri.*

*Vino iarăși veselie și în sufletu 'mi te-așterne...
Mă cunoști? Toarnă 'mi tărie și-mi dă primăveri
[eterne.*

Nu credeam ca vre-odată prin poiene smălțuite
Să ne mai întindem mâna, de miresmele vrăjite
Nu credeam să ne cuprindem ca în vremurile bune,
Răsăritul unui soare și poleiul unei lune,
Un murmur de riu de munte printre tinere ferege
Nu speram vre-odată încă sufletele să ne lege,
Dară mulțămii celor ce destinele îndreaptă
Îți întinde mâna dornic și prielnic te așteaptă
Cel trecut prin greul luptei . . . . .

Azi, când este primăvară...

Singură natura 'n floare mi-a redat credința iară.
Sgriburit în odăița 'mi făr de soare, mohorâtă,
Unde gândul te muncește și o frază te 'ntărită,
Iarna sufletului tinăr am trăit-o pe 'ndelete.
Meditând la criticastrul, în rotirea-i de sticlete.
Fiecare rapsodie scrisă 'n sfinte inspirații
O 'nșiram fără de vlagă și bătându-'mi joc de grații
Ce-ascundea, vedeam ilusia cum de-odată se surupă,
Aducându-o cu sila ca un anticar sub lupă.

Și mi-am zis: Da, au dreptate, n'ai bagheta
[fermecată,
Nu simțești mai mult, mai tainic decât lumea
[mpestrăiată,

Glasul tău răsună 'n goluri, nu e glas de ciocârlie,
Sub puterea vorbei tale coarda lirei nu învie,
Totul e naiv și timid, nu-i puter' n versul tău.
Înțelege-o, te reseamnă, nu sunt toți un Prometeu!

Și-am tăcut din temelie când văzut-am sdruncinată
La a firavilor goană, viața mea de altădata.
O, e crud să porți tu luptă cu întreagă firea ta
Și ești un erou de basme de te ști încătușa.

* * *

Dar veni pe lume 'nvierea, cu popoarele-i de vise,
Zilele primiră farmec, buzele întredeschuse
Fredonau un himn naturii...

Când vedeam cât pot pricepe,

Ochiul cum străbate spațiul — dela mare pân' la
[stepe,
Cum înnoată, cum s'avântă, cum tresare, cum
[admira,

Și urechia cum primește rapsodiile pe liră
Și cântările de scară și murmururi tănuite,
Inima 'mi cum e cuprinsă de porniri nețărnuite,
Cum sbucnește, cum tresaltă și își cere dreptul ei,
Toate simțurile mele cum renasc din foști pigmei,
Când am priceput atunce toate tainele naturii,
Când m'am înălțat spre ceruri și minunile făpturii
Când le-am preaslăvit în gându 'mi — o, atunci
[mândrul zăgaz

Ce-'mi ținea încătușate al pornirilor talaz,
Sfărîmatu-s'a 'n noianul valurilor înspumate
Adăpost lăsând luminei și puterii fermecate
Care 'n ritmice torente sufletul meu copleșea.

Iară când în cursul vremii apărut-a chiar și Ea,
Pentru care firea 'ntreagă îmbrăca podoabă sfântă,
Ea, pe care trubadurii cu elan măreț o cântă,
Și privind'o în lumina ochilor îmbătătoare
Mă înfioram ca 'n fața caldă a privirilor de soare,
Mâna ei și pasul, mersul, când vedeam cum mă
[subjugă,
Ca un chip făr' de prihană, ca o tănuită rugă
Și când glasu-i auzit-am și căutam să-l tălmăcesc:
În clipele acelea simțeam numai că trăiesc.

Risetete de-odimioară ca prin farmec dispărură,
Noptile trecute 'n sbucium curioase 'mi apărură
Și-am găsit răspuns gândirii ce mereu mă frământă,
Când mi-am zis cu fruntea 'n soare:

»Da, și tu simțești ceva« !?

Ilie Marin.

D O R U L U I.

Dorule ce trist colinsi
Lumea asta 'ntreagă
Dacă tu nu mă 'nțelegi
Cin' să mă 'nțelegă.

Un mormânt tu să-mi deschizi
Și-'n sicriu mă pune,
Căci norocul meu l'au stins
Mândre plete brune.

Și te du apoi, te du
Sboară 'n zări senine
Peste văi ardelenești
De jelire pline

Și-'n fereastră la castel
Sus lângă răscruce,
De-i vede-o tu să-i spui
Că eu dorm sub cruce.

A. Cotruș.

S Ă N D U Ț A.

Sănduța-i la noi în sat o femeie bătrână, care se teme grozav de diavolul. De frica lui se roagă și postește, de frica lui merge la biserică și se închină. Pe Sănduța o doare de mult un picior, de numai și-l târăe, gros ca un butuc înfășurat în sdrențe. Drumul de-acasă până la biserică îl face în trei ceasuri, dar totuși vine regulat în fiecare Duminecă și sărbătoare. Sănduța are »rozătură la inimă« — zice ea arătând cu degetul undeva pe trup — și totuși postește și postul Sâmpetrului, numai cu apă, cu pâne și cu oțăt. A învățat-o un călugăr să se pună pe ajun, dacă vrea să scape de uneltirile celui rău. Și de-atunci bătrâna ajună și bate la mătânii.

Zădarnic! De urmărirea celui necurat nu poate scăpa. Îl vede pe masă, îl vede sub pat, îl zărește pe vatra focului, cum își întinde limba lungă roșie, să soarbă pară. Îl vede pe drum când în formă de căne, când ca o mătă mare sură. I-se arată în vis ca un sfredel, ca un țap, ca un cocos negru. Și, ucigă-l tămâia, nu-i dă pace nici în sfânta biserică, și-acolo îl zărește Sănduța, ca un bivol greu, negru.

Și astfel nu-i de mirat, că Sănduța poartă veșnic la gât un șirag de mătânii cu boabele mari afumate, că-i spânzură de mâna stângă alt șirag de mătânii cu boabe mai micuțe castanii, iar de cea dreaptă unele mai roșietice. Trei fețe sunt în Dumnezeu, pentru toată făța un șirag de mătânii, în trei să crape necuratul ce s'ar apropiă de Sănduța.

Mergând pe drum bate la cruci, ca și când ar merge tot dăpănând tort pe un rischitor, și tot la 10 pași se oprește să zic'un tatălnostru, și tot la douăzeci o născătoare.

Sănduța n'are copii, are numai un bătrân care i-a fost bărbat, și care-i mai

cară și acum, sus pe deal câte-o povoară de lemne și câte-o traistă de bucate. Că Sănduța nu poate lucra. De zece ani mai ales de când o lovi necuratul cu rana la picior, nu-și mai poate aduce nici apă, nu mai poate mătură nici în casă, de bietul bătrân numai cât nu moare de ciudă și de năduf, când o vede așa de amărâtă. Dar n'are ce-i face. Că Sănduța bate la mătânii și la cruci toată ziua, de n'are vreme nici s'audă morăelile bătrânului. Căci ea aprinde tămâie, ia luminița de ceară și face cruci pe perete, după chipul celei făcută de popa la feștanie. Maica mea, feștania aceea se vede c'a fost de mult, căci bătrânul nu se poate uită la un petec de perete să nu vadă o cruce strămbă, făcută de bătrâna.

Când au făcut feștania eră aproape să se certé. Moșul stă tot gata numai să se plece și să ia o uscătură s'o rupă de spatele Sănduții. Bătrâna i-a tocat la urechie pân' l'a asurzit: Ba că ea nu mai are pace noaptea, ba c'o înădușe necuratul, ba că să se mute din casa aceea.

Cu nopți înainte de feștanie, deșteptă pe bătrân din somn: »Auzi Culae? Ha? Auzi-l cum șueră, cum miorlăe ca măța, cum cucurigă cocoșește? Se ridică în pat, în capul oaselor, și i-l arată moșneagului cu degetul: »Iacătă-l« făcèa îngrozită »s'a așezat la mine pe perină. Are ghiare de uliu, cap de nevăstuică și limbă împărțită de șarpe«.

Moșul se zvârcoleă în pat, trezit de strigătele moierii, și-i eră grozav de ciudă că nu mai poate adormi.

Cu chiu cu vai în urmă hotărîră ziua de feștanie. Grea treabă. Mâncare la popa, țuică la popa, bani la popa. Dar părintele Petrișor a fost om de omenie. S'a indestulit cu mâncarea și cu țuica, banii i-a lăsat pe masă.

Dar abia s'a depărtat sfinția sa și Sănduța și zice, nemai putându-și lua ochii de pe bani: »Ști tu Culae de ce n'a luat popa banii? Pentrucă banu-i ochiul dracului, și nu vreă să aibă legătură cu el«.

Acum bătrânul își ieși din fire. Apucase cu cântece bisericesti, cu vorbe sfinte în urechi, apucase puțin bine hrănit și se simția bine, când de-odată Sănduța-l și pomenește pe necuratul.

— »Tu babă, dacă'ntr'atâta sfințenie tu tot la cel din pietri te gândești, nu mă mai mir nici eu că se leagă de tine«.

Sănduța, în noaptea de după feștanie dormi bine. Nu i-se arată nimic în vis.

— »Vezi Culae? ai dat o mâncare popii și ne-a curățit de necuratul. Dumnezeu să-ți dea bine Culae«!

Bătrânul se simți mângăiat în sufletul lui c'a făcut un bine Sanduții, și se bucură că de-acî incolo va putea dormi și el în tihnă. Dar bucuria nu i-a ținut mult.

În Dumineca următoare, dimineața, Sănduța plecă la biserică. De unde, de unde nu, o mătă vine ca o săgeată și trece peste piciorul cel umflat al bătrânii. Sănduța vrea să meargă mai departe; se sprijini în băț, bătù la cruci, — zădarnic. Zise rugăciunile câte le știă de zece ori: nimic. Păreă că-i înlemnită.

Puterea necuratului se legase iarăși de dânsa. Au trebuit s'o ducă oamenii pe sus, pe când ea se rugă cuprinsă de fiorii morții.

De aici în colo cel din cânepă începù s'o neliniștească și'ntr'altă formă. I-se arată în toată noaptea ca un moș bătrân și-i zicea: »Tu Sănduță, eu am să-ți arăt o comoară Iată colo, drept deasupra mâncătorii dintre culmi este-un frasin. Vezi tu frasinul? Și Sănduța par'că răspundia în vis și zicea, deși ar fi voit să tacă: Văd. Și zicea cel rău în formă de bătrân bun: Acolo la poalele lui să mergi, acolo să sapi. Și ce vei află acolo, iată eu îți

arăt înainte«. Și atunci în odăița întunecată răsăria de-odată un soare strălucitor, ținuit întreg cu galbeni. Și Sănduța nu se mai putea stăpâni, săria din pat strigând: »Iată Culaie, iată comoara«.

Iar ziua bătrâna privia de multe ori spre locul arătat de bătrân, și cu toată groaza ce-o stăpâniă, ar fi voit să meargă acolo să sape, nu să iea comoara, ci numai să vadă de-i adevărată spusa bătrânului.

Spune și la alții de visul său, de comoara de subt frasin, dar oamenii mirându-se îi dădeau pace să melițe. N'o mai luă nime în seamă.

Cu alții omeni nici nu are Sănduța atâta, cât are cu popa. Că tot mereu îi trebuie o cetanie, o deslegare de blăstem, o afurisanie asupra diavolului, și tot la trei săptămâni merge să se spovedească.

Și după câte-o cetanie, după câte-o spovadă Sănduța visă cu lucruri sfinte, cu îngerii lui Dumnezeu și cu toți apostolii. Vedeă pe Maica Preacurată, albă ca un crin, cum vine și-i spune o vorbă bună. Sta ziua trează, și auzia glasuri prin aer. Așa odată aude Sănduța: »Zădarnic se mai trudesc băieșii că Dumnezeu treizeci de ani va ascunde aurul dela ochii lor«. A pus-o păcatele să spună și altora minunea aceasta, și de-atunci băieșii n'o mai pot suferi.

În restimpuri depărtate, la trei patru luni odată, Sănduța nu se mai roagă, nu mai bate la mătânii, de cade chiar zi de Duminecă pe vremea aceea, nu merge la biserică. Sănduța stă atunci tăcută, și se gândește la ceva foarte depărtat. Oftează adânc, ca ori ce om care are o povoaară pe inimă, își sugă buzele bătrâne, și târziu o cuprinde cutiemur. Și-n cutremurul acela își ia o hotărîre. Abia așteaptă să-i vie Culae acasă. Dar când vine nu-i zice nimica, și cum nu-i spune vorba ce avea să i-o spună, teama de diavolul o cuprinde din nou, și iar începe cu mătâniile și cu închinăciunile.

Dar iată că'n postul acesta al Sfintei Mării Sănduța nu mai vine la biserică. Se miră bătrânele, se miră popa, numai Culae nu se miră. El știe că Sănduța zace'n patul așternut cu sdrențe, se bocește, se roagă și plânge. Chiar l-a rugat pe Culae să-l cheme pe popa s'o grigească pentru ceă din urmă dată. Culae îi spuse preotului, și într'o dimineață acesta se și duse.

Dar seara când veni Culae acasă, Sănduța eră tot așa de neliniștită, ca și înainte de împărtășirea cu celea sfinte. Simți și moșneagul că-i aproape sfârșitul bătrânei și începù să tușască prin casă.

»Măi Culae«, zise Sănduța într'un târziu. Tusa bătrânului încetă de-odată.

— »Măi Culae, eu am să-ți spun o vorbă. Iată acum nu mă mai tem de necuratul. De-acum am să merg înaintea judecății lui Dumnezeu. De aceea am să-ți spun o vorbă mare și grea«. Sănduța se ridică în capul oaselor: »Eu am să-ți spun cum a intrat în mine frica de necuratul«.

Bătrânului nu-i plăcură cuvintele. Credea că muierea lui iar începe cu minunile ei. Dar Sănduța eră acum în toată firea.

— »Ști tu, măi Culae, pe Ionașcu?

— Pe care Ionașc, tu babă?

— Pe Ionașcu de ședeă în dâmbul Natului.

— Aha! Dapoi c'acela va fi țărănă de patruzeci de ani.

— Țărănă da. Dar îți aduci aminte de el?

— Cum să nu-mi aduc, tu muiere.

— Atunci e bine. Atunci spun mai departe. Noi eram luați de doi ani, și Ionașcu acela eră încă neînsurat. Tot umblase el după mine, până eram fată. Dar eu m'am măritat după tine. Așa-i?

— Vezi bine că-i așa.

— Da Ionașcu nu s'a așezat nici după ce m'am măritat. Veniă aici la noi, colindă pe la ferești, și zornăia pe la ușe.

Dar eu deschisuiam vre-odată? Ba, feritu-m'a sfântul. Ce zici tu la asta?

— Ce să zic. Iacă niște povești!

— Ba nu-s povești. Mai așteaptă puțin și vei vedeă că nu-s povești. Acum odată tu te-ai dus cu doi boi la târg să-i vinzi. Pasă-mite el a știricit tot, și până a nu se însără, și până a nu încuiă ușa mă trezesc cu Ionașcu la mine'n casă. Crezi tu treaba asta?

— De ce să n'o cred, că draci sunt mulți în lume.

— Curat la ce voiu ajunge și eu îndată. El aduse vin, aduse zăhar, și numai că se mânc, și numai că să beau, că el n'are nimic cu mine, ci vrea să mă omenească. Ce să-ți spun, fost-am eu vre-odată beată de când mă ști?

— N'ai fost.

— Ei bine, în seara aceea m'am îmbetat cumu-i leuca. Și el a stat la noi până dimineața.

— Ce zici tu Culae la treaba asta?

— Ce să zic, nu zic nimica.

— Dar dacă-ți spuneam atunci, ce făceai?

Bătrânul se mânie de-odată: »Ce-mi tot toci la ureche tu muiere? Ce să mai știu eu acum, ce-ași fi făcut atunci?

— Asta-i vezi, că eu m'am tot temut să-ți spun. Am spus la popa, m'a canonit el, dar eu tot n'am mai avut de-atuncia pace. Am început de-atunci să visez și să mă tem de necuratul, și nu'n-zădar, că vezi tu, el m'a dus la păcat. Acum ți-am spus și ție, că și așa tot trebuie să spun dacă mă duc înaintea lui Dumnezeu«.

Sănduța tăcù obosită, se lăsă încet pe salteaua de scândură, pe când bătrânul își aprinse pipa. Într'un târziu Sănduța zise: »Ce crezi tu măi Culae, la toate acestea?

— Ce să cred? Că-i iar o prostie de-a ta. Dacă'r fi cum zici tu, atunci toate femeile ar trebui să viseze urât și să

teamă de diavolul. Dar se vede că tu din țată ai fost așa fricoasă. Da frica de-o parte-i bună, că te scutește de multe rele, numai de-o parte-i rea că-l face pe om de nu-i mai bun de nimica».

Un gemăt adânc răsună în casă, un inec.

Moșneagul tăcù deodată, se apropie de pat și supse tare din pipă: ochiu de foc

crescù și luminează fața Sânduții. Ea stă țapână c'un zimbet de mulțămire pe față. Încă puțin, pân' pufăi pipa de țabac trupul ei se răcise, și moș Culae, făcându-și o cruce largă îi aprinse o lumânare. Și priviă ciudat la crucile de ceară desemnate de bătrâna, cum saltau, cași când s'ar plecà cu pereți cu tot.

I. Agârbiceanu.

Ț a r a m e a.

În țara mea ce nimeni n'o cunoaște n'a fost de când e lumea bucurie,
În țara mea nu's mândri crini, nici fluturi, ci cuib etern de tristă sihăstrie
Și n'are graniți patria mea dragă ce-o sprijină din veci necunoscutul,
Căci tainele ce'nchiagă universul ascunse-i țin sfârșitul și 'nceputul.

În țara mea sunt numai trei palate zidite toate 'n aurul de stele
Și candelă li luna argintată, la geamuri au tiranice zăbrele
Și cel dintâiu în toate-i din coralul cel mai frumos din mândra strălucire
Și-n el veghiază-o gingașe domnița cu chip balaïu... e dulcea mea iubire.

Al doilea în limpezimi își scaldă misteric, trist ținuta lui regală
Și-un nour de melancolie sumbră pe el își lasă aripa domoală;
E cuibul gândurilor mele triste ce-mi tălmăcesc durerile profunde,
E lupta minții fără de repaos a deslega ce 'n moarte să ascunde.

Și cel din urmă'n cântece de jale pe ziduri ține'n vânt un steag de doliu
Și poartă ascunse tainele vieții, neantun'treg sub negru lui lințoliu;
Un psalm duios, un cântec de'ngropare cu aripă reci cutreeră pustiul,
Iar într'o sală ca o taină-a morții îmi stă deschis și'ncununat sicriul.

Ah! cântă harfa mea deacuma cântă, căci tu ești doamnă'n larga strălucire,
Ah! cântă-acum și'n flacări împletește perdata mea, duioasa mea iubire
Tu inimă topește-te'n preludii și tremură-ți pe strune 'nvăpăerea,
Că 'n cântece și 'ngroapă trubadurii tot sufletul când luptă cu durerea.

Tu gând pribeag aleargă, tot aleargă de-acum a ta-i pe veci nemărginirea,
Aleargă șoim răslet, întreg albastrul 'naintea ta deschide-și strălucirea,
Ori nu presimți tu că 'n curând aicia va plânge tristă'n lacrimi amare,
Domnița mea lînga sicriul negru ce stă veghind în crudă așteptare.

A. Cotruș.

CONȘTIINȚA DATORIEI.

»Dacă vrei să faci o săritură mai mare, te dai câțiva pași înapoi, pentruca cu atât mai mare să-ți fie avântul». Tot astfel și în viața popoarelor!

Cu cât vom voi să începem o muncă mai prielnică, mai intensivă, în interesul neamului, cu atât ne vom întoarce mai mult la trecut, pentruca adăpându-ne din el să câștigăm energie și puteri nouă pentru viitor. Aci, în trecutul nostru vom găsi stări analoage — poate — cu a zilelor de azi, vom da de suferințe grele și de exemple mari, cari vor înrîuri și vor propti avântul nostru, așa încât cu voința întărită și cu o nădejde mai mult să apucăm greul luptelor, ce ne așteaptă.

Dar vom da în trecutul nostru — și aceasta este mai important — de *înțelegerea* stărilor noastre de azi, dacă vom merge până la *cauza relelor*, cari au pricinuit aceste stări.

Cauzele, cari determină soarta popoarelor sunt după natura lor de două feluri. *Cauze interne*, atârnaătoare de voința și aptitudinile poporului respectiv și *cauze exterioare*; împrejurările date. Nu ne vom ocupa, numai de cele dintâiu, căutând pe acele, cari credem, că au avut o influență mai mare asupra stării noastre înapoiate politice, și cari tocmai pentru aceea merită o deosebită atențiune.

Se vorbește mult de »nepăsarea«, »fatalismul«, de »mintea târzie și cea din urmă« a Românului, de acel »lasă-me să te las«, care e tradus în dicționarul limbei maghiare cu: »firea pacinică a Românului«, iar în »Conversations Lexikon«-ul german de-a dreptul cu termenul de »lașitate«.

Reduse toate aceste la un termen mai adecvat științific, ne alegem: că poporului român i-a lipsit și i-i lipsește și astăzi încă în mare măsură »*conștiința datoriei*« pentru cheștiile publice.

Am uitat pe Cicero, care afla cel mai

înalt scop al vieții și cea mai înaltă datorie în a-te ocupa de cheștiile publice și a-te jertfi lor.

Căutând acum, cari sunt *elementele*, cari dau imbold acestei conștiințe, vom vedea, că e de o parte *dragostea, alipirea nețărnută de neam*, de altă parte *gradul de dezvoltare individuală a conștiinței* peste tot.

Iată, dar direcția, în care se va stăruii sistematic și prudent, dacă vrem să trezim, și să întărim conștiința datoriei, ce ne lipsește.

De o parte, sădirea în inimile tuturor a unei iubiri sincere, înalte, fără de margini pentru tot ce e românesc și îngrijirea ca aceasta iubire să nu fie ultragiată. În acest scop vom desvâli trecutul neamului românesc ca să-l vadă și să-l înțeleagă toți, vom cultiva și vom răspândi limba, muzica, poezia, cu un cuvânt întreagă cultura românească, ne vom alipi de obiceiurile, credințele, portul și deprinderile noastre, și nu vom lăsa cu nici un preț pe lume, ca cineva să se atingă de aceste comori a-le noastre.

De altă parte, pentru dezvoltarea individuală a conștiinței, vom îngriji prin mijloace prescrise de legile etice și de principiile de educațiune. Cum să se facă aceasta educațiune, nu se poate stabili înainte, căci ea se va îndreptă în fiecare caz singuratic după natura individului și după gradul lui de cultură. Se va nizuî însă în general ca să ne creăm *oameni deplin sănătoși trupește și sufletește, diligenți, capabili, perseveranți, cu înclinațiune puternică spre altruism* și pe lângă aceea: *buni, pacinici, cu caracter deschis și cu suflet onorabil*. Tot ce nu se unește cu aceste note de caracter vor fi extirpate din rădăcină. Iată, începutul sigur, care ne va trezi și pe noi, Români, la »*conștiința datoriei*«!

Aurel Ciato.

Ochiul dracului.

(Legenda banilor).

I.

Tot satul eră în fierbere. În lungul drumului mare, cum treceam în goana trăsirii, se vedeau țărani strânși pe la răspântii și vorbind tare, cu gesturi de groază. — Atunci ne oprim și noi în bătătura unui han, ca să întrebăm ce s'a întâmplat, de s'a pus toată lumea în sdruncin.

Ne-am trezit încunjuțați de țărani, cari se întreceau să ne dea lămuriri, făcând mișcări fioroase de brațe și asurzind încunjurul cu glasul lor ridicat. — Din frânturile spuselor lor, am înțeles, că acolo se întâmplase în adevăr o nenorocire nemaipomenită.

Printre cei adunați împrejur eră și un bătrân mărunțel care, la toate vătările celorlalți, stringea numai dintr'un ochiu și ridică de un umăr, mirându-se anapoda și repetând într'una:

— *Ochiul dracului*, ce credeți!..

Pentru ca mai încolo să adauge:

— Ce mai poate omul săracul, acolo unde s'amestecă ochiul dracului!..

Întâmplarea aceea grozavă, pusese tot satul în spaimă și nedumerire. În toate părțile nu se vorbea decât de cele trei morți neînțelese. În amestecul tuturor bănelilor, de un lucru nu se îndoiă nimeni că, eră o legătură de pricini la mijloc, care trebuie să fi tras o nenorocire după alta. Drama s'a desfășurat ca într'o deslegare de nod fals, care se desface dintr'odată.

Iată cum trebuie să se fi petrecut faptele.

Ivan, un rutean pripășit, prostănac și urât, își făcuse și el un cuibar de gospodărie în satul acela. Venise la început ca argat la vite, adus de boer nu se știe de unde. La treaba lui s'a arătat supus și săritor și nu părea nici rău la inimă. Cum

însă eră cam bocciu la cap, nu prea înțelegea multe, așa că ori se îndărătnicea prostește, ori s'aprindea din nimic.

Niște glumeți din sat, mai în șagă, mai dinadins, se leagă de capul lui ca să-l însoare și-l îndeamnă să ieă pe Ioana-lunga, o fată fără părinți, care crescuse fără nici un Dumnezeu prin casele neamurilor.

— Prinzi și tu rădăcină aici între noi, bre Ivane... .

— Fata are ș-un pământ de moștenire, așa că scapi de hărgătit pe la curți și întri în casa ta.

— Dacă-i așa, să fie cum ziceți... .

Gluma celora s'a prins înadins și Ivan s'a luat cu Ioana, — amândoi, două nevoi, voba ceea.

Au muncit cei doi însurăței și-au legat gură pânzei. La urmă le-a dat Dumnezeu și un băețel, așa că acum le eră casa plină. — Ivan însă, deși întrase chipurile în rândul gospodarilor, rămasese tot prostănac și iute la mânie, de și-o turnă când nu te-așteptai și dintr'a lui nu-l scoteai.

— Rusneac nătâng.

La porecla aceasta a Românilor, el se învrăjbiă și mai rău și tot pe-a lui o făcea.

— Eu așa știu.

Cu munca însă și cu răbdarea, Ivan începuse a o urni bine din loc: Din două vacuțe, pe care le puneă și la plug și-a prăsit doi junci, cari când au ajuns de trei ani, mai-mai să-i ieă drept... boi... .

— De-acum nu mai pun vacile la plug, că-i păcat... .

Una-i vrerea însă și alta-i puterea. — Pe Ivan l-a strâns receptorul cu ușa, pentru niște dări din urmă și l-a mânat să-și vândă boii Rusneacul a căutat să se mângăe singur:

— Las, c'are să mai fete vacile mele,

— până una-alta, hai la târg cu... boii, c'asa vrea statul... .

Ivan a luat la iarmaroc, trei sute de lei pe juncanii lui, în trei hârtii câte o sută. Banii aceștia erau o avere, căci de când muncea, n'ajunsesese încă să vadă atâtea parale în mâna lui.

Când s'a întors acasă, a chemat pe nevastă și pe Ilie, băiatul lor, — care avea acum doi ani și jumătate, și s'au așezat cu toții pe marginea patului, în lumina ochiului de geam lipit în gaura păretelui.

— Măi femei și tu Ilie, ați văzut voi parale? uite ici, măi proștilor. . .

Și Ivan a scos din pungă cele trei hârtii albastre și le-a întins pe pat dinaintea ochilor uimiți dimprejur.

— Vedeți? — hârtiile acestea fac cât boii noștri. . .

A pus și femeia mâna pe hârtii, le-a întins și Ilie, pe când Ivan numai râdea pe sub musteață, minunat și el de ce-i vedeau ochii în casa lui. Hârtiile rămăsese acum întinse pe pat, ca niște pânze de steag desprinse, luate într'un războiu crâncen. Femeia, cum se uită așa fără nici un gând, ridică privirile spre ochiul de geam din perete și sare speriată:

— Bărbate, a scăpat vaca din ocol și-a intrat în țarine.

Ivan uită de bani și dă busna pe ușă afară. Ioana și-aduce aminte tot atunci, că mai are de năvedit și se întoarce uitată la războiul din fundul casei. Ilie rămâne singur dinaintea banilor și pare și el încrucit de hârtiile acestea, pe care tată-său le scosăse din pungă ca pe-o minune. În jocul lui iea un bilet, îl ridică în zare și-l tremură în mână ca pe-o flamură. Învârtindu-se apoi prin casă, dă cu ochii de focul din sobă. S'a îndreptat înspre flacăra, cu mâna ridicată, ca înspre o chemare care amăgește și-acolo intinde hârtia. Sbuclirea neașteptată a focului hrănit l-a făcut să tresară și să se bucure. Flamura cea arsă, a căzut pe vatră, ca o aripă de scrum suflată. În mintea lui a înțales atunci că minunile acestea aduse de tată-său în pungă, sunt în adevăr frumoase și-a dat

fuga înapoi la pat, să iea încă una. Aici jocul a fost mai îndelung și cu incuiri și bătăi în palme. — Când să arunce și pe a treia, pe care o tremură bucuros deasupra flăcărilor, tată-său crapă ușa, să se întoarcă în casă dela treburi:

— Ce-ai făcut, diavol împelițat! . .

Orbirea lui a fost scurtă, așa ca-ntr'o sucitură, căci și-a smâncit copilul de sub-suori, a sbughit'o cu el înapoi pe ușă și-afară dând cu ochii de tăietor, a pus copilul cu gâtul pe trunchiu și apucând toporul de coadă, i-a retezat capul ca la un puiu de găină. — Ioana, care auzise sgomotul dela ușă, sărise dela războiu ca dintr'un somn greu și n'apucă să vadă din prag decât când a sburat capul copilului în lături, ca un pepenaș rupt de pe vrej.

— Na, afurisit de dușman! . .

Vorbele acestea mânioase ale lui Ivan și cele văzute, venise peste capul bieteii femei ca un trăsnet, căci a căzut moartă din picioare, fără să fi avut vreme de-o vorbă măcar.

Ivan când să se mai ducă încă odată în casă, pe urma banilor, se împiedecă în ușă de trupul ințepenit al Ioanei. Fără să vrea, ca într'o desmetecire de frică, se întoarce cu ochii înapoi. Când își vede și copilul tăiat, mustind încă sânge din gât și sgârcindu-se fără cap, se oprește proptit ca între două lovituri năpraznice și apucându-se cu mâinile de cap, s'a tras și s'a văitat acolo sub strașina casei, ca un chinuit de ducă-se pe pustii: El plângea singur și se bătea cu pumnii în cap, muștrându-se:

— A! . . . Ochiul dracului! . . . mi-am vândut sufletul. . .

Ivan-nătângul s'a spânzurat chiar în ziua aceea de grinda din tindă. . .

II.

În tot timpul cât noi ascultasem și adunasem la un loc, bucățile din întâmplarea cea grozavă, moșul cel mărunțel care ridică din umăr și făcea cu ochiul,

nu-și mai află locul, trecând dela om la om și repetând:

— Ce te gândești, dom'le... ferească Dumnezeu de ochiul dracului... Bine-a zis bietul Ivan...

Văzând tot neastâmpărul moșneagului și îndărătnicia de a repetă același lucru, am înțeles că trebuie să știe el ceva de vorba aceasta și l-am întrebat atunci curios:

— Dar ce e ochiul dracului, moșule?

— Poi, *banul e ochiul dracului*... așa-i... ce nu face omul pentru bani? — Cu bani se cumpără totul în lume și pentru bani se vinde ori ce...

— Și de ce le zice banilor, ochiul dracului?

— Fiindcă se trag din ochiul dracului.

— Cum asta?

Bătrânul râde aici șiret și măgulit.

— Dumne-ta vrei pesemne să-ți spun povestea pe șartul ei, cum a fost dela început.

— Așa ași vrea, moșule.

— Apoi atunci ascultă.

Și bătrânul cel mititel, după ce se strâmbă odată urât, se întoarce mândru și privește pe cei ce se strânsese roată împrejur.

Povestea lui am s'o schițez eu, atâta pe cât mi-aduc aminte:

După ce Adam și Eva au fost scoși din raiu, ei s'au așezat cu casa încolo într'un loc din lume. — Pe lângă alte nevoi, lor le mai trebuia acum și apă. Adam se pune atunci și sapă un puț aproape de coliba lor. Apa însă pe-acolo era în față, la două palme de adâncime. Ce să vezi, setea ca setea, beai apă și se stinge, dar Adam intrase acum în alt bucluc cu Eva, săpând fântâna aceea. De-atunci, ori când și-ar fi căutat femeia, n'o găsea decât plecată pe fântână. Pasămite, Eva se vede în apă și-i era drag de ea, că era frumoasă muierea naibeii. Și-așa în sufletul ei s'a născut râvna de a plăcea.

În vremea aceasta, dracu, care în viața lui nu s'a ținut de făcut biserici, ci numai de năsbătii, își pune în gând să facă una oamenilor, de să'l pomenească cât or trăi. — Odată, mai înainte de-a fi venit Eva la puț, se duce dracul acolo și întinzându-se una cu pământul, se pleacă și se uită în fund. Când vine și femeia, nu-l vede pe dracu, — că cine vede par'că pe dracu în carne și oase, ptiu, ducă-se! — și s-așază lângă diavol să-și oglindească chipul în apă... slăbiciune de muiere, ce să-i faci... Dracu, de-alături, se uită și el în fântână, aprinzându-și ochii și rotindu-i în oglinda apei, știi ca niște... ochi de drac... Eva se minunează de rotocoalele acelea aprinse. Care-o pătrundeau la inimă cu săgetarea lor și într'o pornire vinovată de dorință, întinde repede mâna în fântână, dar n'apucă să prindă din jocul luminei dela fund, decât un singur ochiu, care se face în mâna ei galben zimțuit de aur.

Eva nu mai putea de bucurie, când a pus mâna pe minunea aceea nemaipomenită. Pipăia galbenul cu amândouă mâinile, îl sărută și-l purtă în latul franții, ca pe norocul ei. Nu mai știă la urmă, cum să se mai joace cu banul acela, așa îi era de drag. Se înfioră de atingerea lui, ca de-o desmierdare diavolească și-n înfierbântarea ei, îl lunecă în latul pieptului și-i da drumul în sân, ca să-l culeagă apoi de jos. — Jocul acesta îi răscolia sângele și-o lăsa în tremur prelung, de uită de toate celelalte plăceri din lume.

Când a dat Adam de dansa și-a văzut'o sbenguindu-se așa ca o nebună, nu mai știă ce să creadă. Eva a răs de bărbat și s'a ferit cu grijă, ascunzându-și banul.

Omul însă a dat atunci fuga după ea, să vadă cu ce se joacă.

— Arată-mi și mie femeie, podoaba aceea.

Eva a tresărit atunci, ca de-un gând venit pe neașteptate și i-a zis cu lăcomie:

— Ce-mi dai, ca să-ți arăt?

Adam a răs de ea și i-a spus ca-n glumă:

— O smochină proaspătă.

— Să-mi dai două, dacă vrei s'o vezi.

— Țioi da și nouă, dacă ții la preț. . .

— Uite, atunci. . .

Și Eva scoate galbenul din sân și-l întinde aprinsă:

— Îl vezi?... face cât toate bucuriile pământului... acesta va fi fericirea omenilor. . .

Adam a smâncit aurul din mâna Evei și a alergat ca un nebun de bucurie, uitând atunci de celelalte bucurii din lume. — Abia în spre-sară s'a întors Adam acasă, obosit de atâta fericire și joacă. Cum l-a văzut Eva, i-a sărit de gât lingușitoare.

— Dă-mi înapoi banul acela de aur.

Adam a răs atunci cu gând de răsbunare:

— Să ți-l dau, — dar așa pe degeaba?

Cei doi oameni s'au hârjonit până târziu noaptea, învălmășindu-se dela stăpânirea aurului. Povestea nu spune cum a câștigat Eva din nou banul cel minunat, dar se știe numai atâta că, a doua zi, când s'au sculat din somn primii oameni în patul lor, s'a găsit sub căpătuiala Evei un pumn de galbeni, în locul galbenului luat dela Adam la culcare.

Și așa s'a făcut, de-a rămas banul și s'a înmulțit între oameni. Banul însă este ochiul dracului pe pământ și pândeste veșnic slăbiciunile oamenilor, pentru ca să-i tragă la păcate. . .

Ioan Adam

SCRISOARE.

Și să știi, că ce amar

M'a ajuns departe

M'am gândit măicuță, iar

Să-ți trimit o carte:

Cât ajungi cu ochi 'n sări

Paserile blânde

Ciripind dau sărutări

Florilor plăpânde.

Din afund, în sboruri vii

Razele de soare

Prasăr' picuri aurii

Preste câmpu'n floare.

Prin potecile, din crâng

Tremură sefirii

Și-și alină 'ncet, când plâng

Dorurile firii.

Iar pe drumul, dintre fagi,

Ce 'n spre vii se pierde

Doruri dulci în inimi dragi

Trec, spre codrul verde.

Numai sufletu-mi în dor

Suspînând, cu jale

Nu se duce zimbitor,

După flori, pe vale.

Căci în jurul lui se'ntind

Unde de tăcere

Și pe 'ncetul îl cuprind

Lacrimi de durere.

Nu-i o clipă ce 'n zimbiri

Sbuciumul să-i culce

Să-l adoarmă 'n fericiri

Ca 'ntrun leagăn dulce...

... Dar nu plângă ochiul tău

Mamă pentru mine,

Va da bunul Dumnezeu,

De-mi va fi mai bine.

De-oi simți povara grea,

Că mi-e mai ușoară,

Atunci mamă draga mea

Îți voi scrie iară!

Bogațiile miniere ale României.

Petrolul.

Zonele și localitățile petrolifere după formațiuni geologice. Din cele, ce au precedat, se poate observa, că distribuirea petrolului, în ținuturile, ce posed acest mineral, nu e întâmplătoare, ci legată de cauze geologice. Însaș originea petrolului, asupra căreia nu s'a spus încă ultimul cuvânt, e pusă în legătură cu raporturile geologice speciale ale țărilor petrolifere.

În această ordine de idei, având în vedere literatura geologică existentă și însaș cercetările mai nouă, voi căută să dau în următoarele, o scurtă schiță asupra raporturilor geologice ale zonelor și regiunilor petrolifere din România.

În teritoriul României distingem în general următoarele formațiuni geologice, considerate ca unități tectonice: *două insule cristaline* (Klippe), una mai mare în Carpații de Sud, cuprinzând munții Făgărașului (atât spre noi cât și spre voi), și alta în Moldova de Nord, în Județul Suceava (la triplex confinium) cuprinzând o parte din cristalinelul Munților Rodnei. După aceste în afară de câteva insule de calcare din epoca secundară (mesozoică), urmează puternica zonă a »fliš«-ului sau a *gresiei carpatice*, care cuprinde cea mai mare parte a munților. Depunerea acestei zone a ținut epoce îndelungate, începând din cretacicul superior (era mesozoică) până în oligocen (era terțiară). Urmează apoi *sona subcarpatică*, zona colinelor, cu puternicele ei zăcăminte de sare, aparținând în cea mai mare parte epoci miocene. Spre Sud, spre Dunăre și spre Ost, spre Prut, urmează formațiuni tot mai tinere, și anume în ordinea geologică, în România apuseană e *depresiunea numită getică*, în Moldova de Nord un *platou sarmatic*, ce trece Prutul și în urmă ca una ce a eșit de sub apă (mare) mai târziu, e fecunda Câmpie română. O unitate tectonică cu totul deosebită formează Dobrugea, rest al unui vechiu continent, care există înainte de ridicarea Carpaților și se întinde spre nord-Vest în direcțiunea Sudeților.

Din formațiunile geologice enumerate nu toate conțin petrol.

Urmele cele mai vechi de petrol (în România) se întâlnesc în *cretacicul superior* (în fliš), în câteva puncte, atât în Moldova (Glodu, Valea Largă, Jud. Neamțu) cât și în Muntenia (la Șoimu, Berteau, Slon — Jud. Prahova, etc.)

În *flišul paleogen*, sunt petrolifere în Moldova straturile de Târgu-Ocna (Jud. Bacău), gresia de Moinești, sisturile menilitice. Se numără aici mai multe, localități din județul Bacău, anume, Lucăcești, Stănești, Solonț, Moinești, Tisa-Comănești, Mosoare, Dofteana. În Muntenia e petroliferă peninsula paleogenă de Văleni și insulele din continuarea ei, ce duc spre renumita localitate Buștenari.

Cea mai bogată în petrol e *sona neogenă* sau regiunea subcarpatică cu diviziunile ei. Aparțin acestei zone, ce cuprinde formațiunea miocenă (cu saliferul și sarmaticul) și pliocenă (cu etajele meotic, pontic, dacic-levantin) următoarele localități: Buștenari (meotic în parte oligocen) Moreni, Câmpina, Poiana, Baicoi Tintea, Recea, Păcureți, Apostolache, Drăgăneasa etc., din județul Prahova; apoi Gura Ocniței, Colibași, Reșca, Glodeni, Badislavoia etc., — din județul Dâmbovița; Berca, Monteoru, Sărata, Tega etc., din județul Buzău și în fine Cașiu, Pârjol-Câmpeni și Tețcani din județul Bacău. 1)

Exploatarea petrolului. Exploatarea regiunilor petrolifere din România se face azi pe o scară întinsă. Unde în an. 1857 abia se exploatau vre-o 30 vagoane 2) de petrol, în timpul din urmă se trece de 120.000 vagoane. Localitățile amintite mai sus, Buștenari, Moreni, Câmpina etc. sunt puse în ordinea cantităților produse. Comuna Moreni, abia deschisă de câțiva ani, tinde azi să ia locul prim, chiar înaintea Buștenarilor, comună, despre care se știe, că până mai anul da mai mult de jumătate din producția de petrol a întregii țeri. Buștenarii, care prin mulțimea și desimea sondelor a devenit o localitate americană (admirată și de aceștia la Congresul din 1907) a început să stagneze în acest an. Cum numai în sonde, terenuri și lucru, sunt angajate aici peste o sută de milioane, e ușor a înțelege, că această împrejurare a început să producă oarecare teamă. Deși exploatarea începuse a se face cu prea mare lăcomie (e în mâinile străinilor — tratați cu cea mai largă ospitalitate — față de cari elementul românesc e foarte redus) nu sunt motive serioase de a crede, că această localitate se apropie de istovire, ci că dacă exploa-

1) Am enumerat numai localitățile, cari dau astăzi petrol. nu și pe acele, cari așteaptă a fi exploatare.

2) Vagonul e a se socoti à 10.000 Kg. sau 10 tone.

tarea se va face în mod rațional, e pe cale de a-și stabili un echilibriu în producțiunea sa.

Exploatarea nu e nici pe departe, uniformă. În afară de bogățiile mai pronunțate ale unor regiuni, și de-aici provin diferențele mari de producțiune. Actualmente aproape toți exploataorii mai de frunte s'au îngrămădit în câteva puncte. În acelaș timp însă nu uită să ocupe prin concesiuni și alte terenuri pe întinderi mari, chiar atâta cât nu sunt în stare să pună în exploatare. Se nasc de aici fel de fel de specule, cari dau statului mult de lucru.

Statul a venit totdeauna în ajutorul exploatareilor. În interesul acestora a făcut și face studii și explorări. Cu toate aceste soarta micului exploatare (în acest caz elementul românesc) e grea și șansele lui adeseori problematice mai ales atunci când are de a lucra în regiuni neexplorate pe deplin. În această privință nu se poate aștepta totul dela stat. E nevoie și de inițiativa particulară. Explorările sunt costisitoare. Societățile, multe cu capitale de câte zeci de milioane, pot face față (și utilizează rezultatele numai pentru ei) micii exploatare însă chiar asociindu-se, foarte cu greu.

Din peste 200 milioane de franci, capital angajat astăzi în petrol abia câteva milioane formează capital pur românesc (înțeleg numai bani nu și terenuri cari mai sunt încă în mână românească). Statul pentru a atrage cât mai multe capitaluri străine a acordat cele mai mari favoruri acestor societăți, cari, deși figurează pe ici-colea câte un fruntaș român, sunt constituite cu capital străin. În schimb le impune o lege, în sensul ca $\frac{2}{3}$ din personal să fie Români. Până acum aceasta nu s'a tradus în fapt. (Când va fi vorba de a da afară un număr de străini, ne putem aștepta, ca aceștia, chiar servitori de sunt, vor fi Români ardeleni ¹⁾, cari după lege sunt străini în România, ca și ungarul și mai mult decât grecul și bulgarul).

Muncitorii sunt români. Sunt plătiți relativ slab. În schimb ne oferă uneori — de o vreme prea des — cu ocazia incendiilor, trista privilegiu de a-i vedeă arzând ca niște făclii pe vremea lui Nero.

Dr. V. Meruțiu.

¹⁾ O durere veche, pe care nu se gândește nimeni s'o curme.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CÂNTECE.

I.

Mă perd în noapte melancolic
Și tristă 'n gândul meu pustiu
Să 'nchiagă-o gingașe domniță
Îngenunchind lâng'un sicriu.

Zimbește tristul parc sub lună
În argintate scânteeri
Și cântă par'că-un psalm eteric
În freamăt trîștii palmieri.

Iar râu'n legănări de unde
Îmi zice par'că'n trist murmur:
— »De ce ți's ochii plini de lacrimi
Pribege, tinăr trubadur?«

II.

În jurul meu i-atâta farmec
Dar toate mi-se par străine,
Căci vezi, că nu e mângăere
În lumea asta făr' de tine.

* * *

De-ași putea 'ntr'o bună noapte
Ași fura argint din stele
Și din el duios așa face
O cunună dragii mele.

* * *

Știu, că în curând dormi-voiu
În sicriu bătut cu cue
Și poate mormântu-mi pacinic
N'o fi cruce ca să-l spue.

III.

Vântule pribege bard
Când î'mi treci prin țară
Dragii mele trist sub geam
Cântă-i din gitară.

C'am iubit'o cum iubesc
Inima din mine,
Dar e mult de-atunci, e mult
Vântule străine.

A. Cotruș.

S C R I S O A R E A I V.

(Icoane din temniță).

Închisoarea singuraticilor prizonieri? O odaie luminată de o singură fereastră îngrădită de cinci zăbrele de fer, prin cari în vreme de zi străbăteau razele de soare, nădejdea libertății noastre, iar în vreme de noapte pătrunde lumina arginție a lunii, tovarășa credincioasă a gândurilor noastre. În odaie o masă, două scaune, o sobă, un pat de cazarmă cu un căpătâiu spartanic formă mobilierul. Lungimea odăii eră de cinci pași regulați, iar lățimea de trei pași. Șeptesprezece scândurele înguste formau podelele. Le numărăm dimineața și sara și fiecare scândură ascunde un gând, pe care-l perdeam în vremea, când dorul de lumea liberă ne cercă mai cu dinadinsul sufletul. Aceste odăițe se deschideau dimineața la 6 oare și se închideau la 9 oare sara. În fața ferestrei mele stau înțepenite două porți mari, înaintea cărora adeseori se vede câte-o față palidă de om care așteptă, să se deschidă pentru a pătrunde încet și posomorât în liniștea lăcașului nostru.

Temnița are un etaj și optsprezece odăi. Jur împrejur un zid de piatră încercuia căsuțele noastre văpsite cu alb. Nici un glas nu turbura solemnitatea adâncă a tăcerii, cere cădea ca un vâl greu pe atâtea gânduri înăbușite. Ahea dorul putea străbate uneori aceste ziduri încremenite parcă pe vecie locului, dar să întorcea și el ostenit și câte o lacrimă rătăcită spune că acest dor pare rănit ca o pasere atinsă de glonțul vr'unui vânător fără suflet.

Lângă acest zid și nemijlocit în jurul tăcutului nostru lăcaș să întindea un parc verde, în care ochii oboșiți ai prizonierilor își găsiu câteodată popas de recreare. În iarba verde la umbra vr'unei tufe se perdeau atâtea oftări și-atâtea vorbe duioase și-atâta dor de libertate și nu arareori în roua ce stropia această iarbă se rătăcia câte-o lacrimă ferbinte ca un sol rătăcit și fără scop trimis parcă pe firicelele de rouă, ca să vestească lumii de peste ziduri sfințenia libertății.

Mi-aduc aminte cum în oarele de preumblare, ce le aveam una înainte și una după amezii, cum ne perdeam câte 3—4 prizonieri înfrățiți în gânduri pe sub umbra pomilor mărunți și cum aici depănam încet atâtea visuri curate și cum vecinic ne terminam conversația cu câte un oftat ușor drept prinos, ce-l adu-

ceam la altarul sfânt al zilei, când cele două porți se vor deschide largi pentru a ne face loc spre lumea liberă.

— Nu va înțelege om născut sub sfântul soare rostul libertății, dacă n'a fost lipsit vreodată de ea fezicește — zicea câte unul dintre noi.

— Nu, răspunde un altul. Dovadă nepăsarea adâncă — continua un al treilea — cu care suntem tractați din partea acelor cari sunt frați de sânge cu noi. Uitați, cum suntem aici parcă durerea ne crește, timpul pare mai lung și sarcinele suferințelor se îngreunează.

— Noi de asta nu ne putem plânge reflectă un prizonier din neamuș slavilor.

— Ba se pare, că noi suntem cu prisosință cercați de dragostea fraților nostri — întregea al doilea prizonier slav. Tot ce ne doare e, că nu suntem liberi pentru a ne face datoria în mijlocul poporului nostru.

Erau prea drepte observațiile acestea. Prizonierii români ca și slavii vorbeau drept. Cei dintâi erau ca fiii nevoiași cari erau aruncați pe veci de pe stânca tarpeică și nimenea nu-și mai aducea aminte de ei, din contră stăpâniți toți de prejudițiul barbar, ce-l impunea omnipotența obiceiului din acele vremuri vechi — simțea fiecare cetățean o mulțămire senină, că s'a făcut ceva, ce pretinde moralul egoismului omenesc. Așa se părea că sunt tractați și prizonierii nostri. Știam toți, că ponosul lor îndreptățit, în loc să fie ascultat — va fi respins cu vorbe de ocară — după cum chiar s'au convins unii dintre ei. În loc de puternic cuvânt de dragoste și încurajare — drept echou la cuvântul lor venea — tăcerea și ignoranța.

Prizonierii slavi nu puteau să înțeleagă această apatie semnificativă. Unul dintre ei — slujbaş al altarului — bărbat cu față senină puțin cam nervoasă, cu ochi albastrii învăluiti într'o lumină vie, cari oglindau tipul hotărât și fanatic al omului dela nord — eră vecinic cercat de dragostea credincioasă a lumii de neamul lui. Veneau scrisori cu rânduri duioase, cari storceau lacrimi — din partea credincioșilor, cari îi vestiau cuvânt de supunere, de dragoste și încurajare. Și de departe, de peste oceane, din lumea nouă venea câte-o carte înegrită de funinginea din fabrici însoțită de câte un dolar. „Să te rogi părinte și pentru mine în lăcașul tău — zicea cartea, — că eu

îmi plec în toată ziua genunchii în zgura fabricilor și mă rog pentru tine. Să nu te dai supărării și să nu ți-se risipească credința în dragostea față de turma ta!”

Un altul — medic — același tip de bărbat hotărît, cap de familie, nu îndârjit pater familias vecin cu locșorul meu de popas, admirator al științelor pozitive — n’avea destule cuvinte ca să laude dragostea ce i-o arătă neamul său.

— În felul ăsta veți ajunge departe, șoptea încet câte unul dintre ai noștri. Un popor care știe să întovărășească așa de fidel durerile conducătorilor săi — dovedește, că-și înțelege chemarea în lume și că vrea să trăească. —

Prisonierii români trăiau cei mai mulți din mâncarea sărăcăcioasă ce-o căpătau din banii statului. Dimineața li-se aducea o porție de zupă de chimin, la ameză o farfurie de zupă și-o mică bucată de carne însoțită de ceva garnitură. Sara li-se aducea iară o porție de zupă de chimin. Toată această mâncare era de așa fel, încât de cele mai multe ori nici cel mai bun stomac nu se putea împăca cu ea.

Prisonierii socialiști ca și anarhistul amintit erau cu mult mai părintește tractați din partea breslelor, cărora le aparțineau. La ei veneau ca și la întemnițării slavi aproape în toată săptămâna tovarăși de principii, cari în vremea de un ceas cât ținea vizita — le mai împărțeau vești din lumea liberă, le aducea câte un cuvânt de îmbărbătare și câte un salut frățesc dela cunoscuți. La noi? Nu venea nimenea. În tot răstimpul cât am stat în temniță nimenea din neamul nostru nu nea cercetat.

Cu toate astea, conștii de motivul și rostul suferințelor noastre, înduram liniștiți, nu ne plângeam niciunui străin, ne spuneam unul altuia nemulțămirea, dar ferească Dzeu, ca această supărare să fi lăsat vre-o urmă în sufletele noastre. Noi pătimiam pentru un ideal sfânt și nu pentru singuraticii apatici și acest ideal ne da putere și ne întărea credința, că numai tăcând și îndurând cu hotărîre — ne împlinim în mod conștient osânda. În învălmășagul de gânduri ce ne cerca sufletul — întrezăream uneori nădejdea, că cel puțin cei cari vor veni după noi, vor fi văzuți cu alți ochi și tractați cu alte inimi de ai noștri. Și asta ne bucura. Pe cei ce aveau să urmeze după noi îi priveam ca pe aceia cari aveau să poarte continuitatea ființei noastre și să concretizeze în ei frânturi din: eul nostru

și simțeam că noi cari vom trăi încă în rostul eului lor — vom avea cel puțin atunci mulțămirea așteptată. Era o înțelegere ideală a suferinții tăcute și idealul ăsta ne făcea să uităm de multe ori cele mai grele gânduri cari ne cercau sufletul. De multe ori ne mulțămeam cu bucuria, de care se împărțeau prizonierii slavi și socialiști. Așa de pildă, poate în viața mea n’am simțit o mai desăvârșită înălțare de suflet ca în ziua de 10 Iulie, când soția și cei doi copilași ai medicului, despre care am pomenit mai sus, au venit să cerceteze pe prizonierul slav. În deosebi scena petrecută între cei doi copilași, unul un copil de șapte ani, altul o fetiță de cinci ani, m’a învățat să înțeleg suferința în cea mai sfântă splendoare a sa. În sărutările aprinse ce se dădeau între copii veniți să vadă pe părintele lor în lăcașul temniței și ’n lacrimile ce picurau ferbinți în țărâna din curtea închisorii — întrezăream o lume de pasiuni sfinte, cari nu vor naște niciodată păcat. Fețele tuturor prizonierilor tremurau de emoție, bărbați cercați și întăriți de suferințe lacrimau și n’ar fi fost putere pe lume, care să-i oprească de a nu se apropia de micii copilași... Un cățeluș mic se gudura și el vesel în jurul copilașilor, se înălța pe lăuțele de dinapoi, să le lingă mâinile, iar o căpruță se sbătea să rupă sfoara cu care era legată de un pom pentru a alerga și ea la copilașii cari o chemau cu cuvintele: coza na! coza na! Trei zile a stăruit familia medicului în oraș și în toată ziua veniau la temniță... A treia zi s’au dus... E de prisos să mai repetez descrierea scenii;.. Tatăl a rămas în acelaș loc iar familia, copilașii lui treceau cele două porți... Toți prizonierii se uitau în urma lor, cățelușul se sbătea să alerge după ei, să se ducă cu ei, iar tatăl venea înapoi spre odaia lui cu pașii măsurăți și cu fruntea în pământ sub care ochii lui albastrii lacrimau...

Ș’acum la ce ți-aș mai înșiră și alte scene prietinel meu drag? Nu mai e de lipsă. În cele două scrisori trecute ți-am povestit pe scurt raportul și legăturile dintre prizonieri. Să intru în amănunte? Aș face-o, dar o putere străină de mine mă oprește s’o fac. Ai vrea poate să mai știi, cam ce am putut simți atunci, când cele două porți s’au redeschis și pentru mine. Tăcut eram când am intrat, dar atunci tăcerea mea pornea dintr’o durere adâncă, nelămurită. Nu era o durere personală, pentru că în sfârșit fizicul unui individ, care nu trăește pentru sine — nu cântărește mult. Era poate mai mult nemulțămirea, ce stă în legătură

cu un anumit sistem, care privește o colectivitate de oameni, cari nu trăesc nici cu nectar nici cu ambrozie. — Tăcut eram și la eșire, dar această tăcere eră provocată de o puternică cutremurare de bucurie. Îndurerați rămâneau în urmă tovarășii mei, căroră le făceam semn de despărțire cu pălăria, cu mâna și cu ochii tiviți de umezeală și ca un ostaș ce-și făcuse datoria pe câmpul de luptă — mândru că am învins suferința — am dat năvală în liber. Când m'am văzut în largul libertății credeam, că totul e creat numai pentru mine și că toți: oameni, animale și plante se bucură cu mine. Acații de pe marginea dru-

murilor, pe cari îi lăsasem verzi, erau acum galbeni, dar foile lor îmi păreau, că dansează cel mai sptendid dans al lumii, iar bobیțele de ploae ce cădeau mărunte îmi păreau bobیțe de mărăgăritare, cari aveau să-mi lumineze cărarea, iar oamenii ce-i întâlneam în cale, oameni osoși la față și străini de mine, îmi păreau toți prietini și frați...

Aici se încheie povestea. Cei cari n'au trăit-o, vor zimbi și nu vor crede, cei cari au trăit-o, vor confirma-o și vor afla în ea un fragment din viața lor, fragment care întregește sufletul incomplet al unei specii de oameni din petecul nostru de pământ. (vn.)

Zile de vară.

— Note de drum. —

Spre hotar.

Am pelcat pe Murăș la vale, cu trenul, spre cetatea *Bălgradului*. A rămas la dreapta *Aiudul* celor mai șoviniști unguri din Ardeal, cu turnul lui de biserică de pe vremea Curuților și a Labanților, cu marile școli reformate ale lui *Bethlen* — craiul și cu luxuasa casă a comitatului Albei-de-jos, ridicată și cu bani românești, în care, odată sau de douăori pe an, în mijlocul strigătelor patriotice, îndrăznește să răsune, totuși, limba noastră românească, la congregațiunile comitatense, din rostul blăjenilor înflăcărați.

La *Teiuș* — valea se lărgeste tare și apa Murășului își ascunde argintul pe după verdele sămănăturilor grele. La dreapta, pe o colină a *Sântimbrului* românesc se ridică, străină pe lumea asta nouă, o biserică cu ziduri grele, cu ochiuri mici ridicată, din temelii de *Iancu Huniade*, semn de mulțămită Tatălui ceresc pentru o învingere ce s'a săvârșit aici, pe ogoarele întinse, asupra Turcilor hrăpăreți.

În sfârșit se zăresc, de departe, coșurile fabricelor jidovești și turnurile bisericilor din Bălgrad, cetate albă, (*băl*, cuvânt slav = alb, *grad* = cetate) cetate veche și cu poveste lungă în cartea istoriei. A fost în-

temeiat acest Bălgrad de legionarii lui Traian cari îi deteră numele de *Apulum* și-l stăpâniră multă vreme. Mai târziu stăpânește aici un *Gelu* (Iuliu), ceva neam cu *Ștefan* al Ungurilor, dela care capătă cetatea numele de *Iulia*. Altfel, Ungurii din celea mai vechi timpuri s'au nizuit să ocărnuiască orașul cu casele albe și cel dintâi rege al lor îl alege ca să fie un stâlp al creștinizmului în Ardeal și îi pune un episcop și îi dă o mănăstire. În cursul vremilor se întăresc aici principii ardeleni și în acel 1600, pe porțile deschise largale cetății, intră, în trapul domolit al armăsarului său, marele *Mihai*, urmat de boierii săi cu bărbi lungi și cu fețele înăsprite de războaie, ca să țină în mână, aici, pe câtăva vreme, destinele tuturor Românilor uniți sub schiptrul lui de viteaz fără păreche!

Mihai hărăzește, cel dintâi, oropsiților Români ardeleni o mitropolie, le zidește o biserică și le pune un cap bisericesc, ca la niște creștini pravoslavnici. Aici păstorește *Dositei* și *Varlaam* cel învățat și *Teofil* și *Atanasie*, urzitorul Unirii.

De acest Bălgrad ne avem legate, noi Români, multe părți ale vieții noastre ca neam deosebit și trecând astăzi pe căile

bătucite ale cetății, te cutremuri adeseori. Porțile se ridică grele pe marginea șanțurilor largi și zidurile negre le acopere muschiul ascunzând, ici colo, găurile gurilor de tun, ce n'au să mai vuiască niciodată. Poarta lui *Carol al VI-lea*, cea de a doua cum urci, ascunde deoparte, o ferestruică cu gratiile mâncate de rugină, ferestruica care a trimis lumina zilei lui *Horia*, craiului munților din zare, îngenuchiat în temnița rece sub greutatea lanțurilor. Alături zidurile umede închideau, cândva, pe uriașul *Cloșca* și sdrobeau sufletul lui *Crișan*.

— Săracu *Horia*, ce mai suflet de român a fost și el!

Mă gândesc la *horea* lui:

Horia bea la crișmă 'n deal...

... A avut inimă să dea față cu împăratul, acolo la Viena, în cetatea lui, și a îndrăznit să ceară puști pe seama Românilor năpăstuiți! Și înălțatu împărat l-a ascultat atunci și l-a îngăduit să adune Românii și să-și ieie. Și *Horia* ș-a luat, iar »domnii fug toți din Ardeal«.

— Spusa cântecului. Și, pe urmă, te podidesc lacrimile gândindu-te, că tot oamenii împăratului, neputincios și el pentru vremurile lui pentru cari nu eră născut, pregătesc roata de tortură ca să sfășie trupul chinuit al bietului visător de dreptate împărătească!

Cetatea, astăzi, o cuprind casarmele, școlile și casele popilor catolici. În mijloc se ridică marea catedrală a latinilor, zidită cândva înainte de *Huniade* și de *Zapolia* în stil gotic, cu păreții uriași din piatră de munte cioplită și chiar din piatră de pe vremea legionarilor. Pe dinlăuntru e sprijinită de colonne colosale cioplite în dungi și tot cuprinsul ei are un aer de vechime, un aer de lăcaș al morților. Nesăbuitul avânt patriotic al Ungurilor cari o stăpânesc însă a făcut să se strice impresia adâncă ce ți-ar face-o lăuntru acestei clădiri monumentale prin aplicarea de icoane mai nouă, cari înfățișează sfinți cu pinteni și cu fețe roșcovane. La un altar este un chip

de femeie, madonă sau vre-o unguroaică sfântă, îmbrăcată ungurește cu haine înfiate pe șolduri și, nu-mi aduc bine aminte, den'a avut cumva și roșu-alb-verde la găteală.

Aproape de ușă, de celea două părți, sunt câte două lespezi mari, grele, pe cari sunt sculptate chipuri de cavaleri medievali cu platoșe și, de jur-împrejur, slove, încolțurate cari vestesc locul de odihnă veșnică a alor patru trupuri de oameni cu rosturi adânci cândva pe lumea asta. Poți desface bine, la dreapta, numele lui *Iancu Huniade* — feciorul cnezului român dela *Hunedoara* și a lui *Ladislau Huniade*, cel răpus de răzburarea regelui călcător de jurământ. La stânga odihnește în *Domnul Ioan Zapolia*, fostul crai pe o jumătate de țară, și un *Sigismund* nu știu care, că n'am putut ceti, poate chiar feciorul lui *Zapolia*.

La dreapta dela catedrală este reședința episcopului latin, în care, se zice, s'ar află vestita bibliotecă dela *Alba-Iulia*, numită »*Battyániană*«, la care ajung cu greu istoricii noștri. Va mai fi având cetatea multe colecții de obiecte vechi, muzee arheologice și chiar un turn de astronomie căruia i-a rămas numai numele (*csillagda*) din vremile de alte orinduieli ale învățaturii din liceele ardelene, dar acestea nu se deschid oricărui muritor și mai cu seamă nouă, doi studenți valahi cu haine prăfuite și cu traiste de drumari.

Încă ceva din cetate. În mijlocul unei pieți este un monument frumos, cu un glonț de tun înaripat pe creștet, ridicat întru pomenirea luptelor din Italia în cari s'a purtat vitejește regimentul 50, staționat aici. Se cetește numele *Custoza*. Pe trei laturi ale obeliscului e pomenită în trei limbi — nemțește — românește și ungurește — lupta și numele celor cari au învins, remași vii sau morți. Și, începând dela colonel în jos, cetești celea mai românești nume și aproape românești. Acest monument vorbește *exclusiv* despre vitejia românească! Îți vine nu știu cum, așa de ironic, când cetești pe ungurește laude

pentru vitejia lui Stan Marin, Rad Petre, Dancăș și alții. . .

Va vesti pururea această peatră, prin graiul slovelor de aur, că s'a vărsat sânge românesc pentru cinstea împăratului dela Viena și pentru această țară, pe care unii vreau să o cârmuiască numai ei și pe numele lor! Astăzi însă trăim o lume când nu mai sunt ochi și pentru trecut și urechi pentru glasul vechilor însemnări și urme care cer alte orândueli, de cinste și dreptate.

Incolo orașul de jos e un cuib jidovesc, ca rari altele; sunt pline stradele de jidovoace cu obrajii de sfeclă și de jupâni puchinoși.

Noi Românii avem aici doi protopopi, o bancă, mai mulți advocați și câțiva oficeri — la unul, oberlieutenant *Sasu*, am văzut ordonanța ducându-i »Lucaefărul« — pe lângă marea lume românească a feciorilor cari împopulează casarmele și ceea a *măierenilor* harnici de pe de margini.

Când părăsim această Albă-Iulie, trimbițată acum pretutindenea numai *Gyulafehervár*, chiar și în scrisorile nemțești ale armatei comune, ne vin în minte și vremile mai târzii, dela 48, când prefectul *Axente*, care doarme acum la Blaj în cel mai neîngrijit mormânt, răcâit de picioarele profane ale găinilor internatului de băeți, s'a ciocnit de atâtea ori în jurul zidurilor acestora cu honvezii lui *Bem*, polonul, și a zădărnicit planurile trufașe ale unguirilor de a răpune cetatea împăratului — și simțim tot mai mult că orice Român, rostind numele Bălgradului va tresări de emoții și va rămâne, apoi, multă vreme, cu ochii sufletului îndreptați spre trecutul ce s'a dăpănat pe acestea maluri ale bătrânului Murăș.

Mai departe, tot cu trenul, spre *Orăștie*. Vremea e închisă de ploaie. Dela o vreme și pornește să se cearnă de sus o bură măruntă, întunecând dealurile din zare, ca o adiere de neguri ușoare. Când coborim la *Orăștie* plouă tare. Așteptăm în gară să se mai limpezească, și cu noi așteaptă

și o leliță de pe sate, o fată din partea locului, cu ochi de drăcoaică. Face mare haz de sacii noștri de drum și de glugile lungi cari ne acoperă. Și noi stăm vrăjiți de mijlocelul mlădios și de măргеele de sub bărbia de zăpadă.

— Ce vindeți D.-voastră? — ne întreabă hoțoaica.

— Păi, . . . ochi și buze moi am vinde, dacă am găsi cumpărătoare — răspundem noi cam încurcați.

— Ei, bată-vă de drumari nebuni, da în zdrențele ălea nemțești vă purtați marfa? Păcat de drumurile cari le bateți. — Și râde ispita cu obrajii înbujoarați și ocheste la o soață de alături.

Eu, din partea mea, în clipa asta aș fi vrut să am puterea din poveste, să mă scutur odată și să răsar un făt-frumos cu șerpărel înflorit și cu cămașă în port de sat s'o pot vrăji pe murășanca asta drăcoasă de să moară de dor după mine și să-mi răzibun. . . Dar ochii îmi cad pe hainele plouate și simt că, *acuma*, pentru fecioara asta sunt un biet vântură — țară, care cine știe de ce colind țările, și-mi vād de drum alătura de tovarășul ce se gândește și el cu capu'n pământ și cu umerii plecați.

Orăștia e oraș frumos, cu străzi drepte, curate. Se vede numai decât buna rânduală săsască. Cei dintâi stăpâni aici au fost Sașii. Poți să ști însă numai decât, că este și un centru românesc, care are să fie foarte tare odată. Multe firme românești și vorbă românească pretutindenea. Pe fruntea unor case mari, cu etagiu, vedem numele românesc al băncii »Ardeleana« și altă inscripție: »Casina Română«. În această casină aflăm toate foile românești din Ardeal și revistele și facem cunoștință cu învățătorul *Branga*, un abil conducător de cor (a luat la expoziția din București dela 1906, medalia de aur și diplomă) și un om de inimă. Pe pereții casinei icoane cu *Cuza-Vodă* și cu uciderea lui *Mihai* la *Turda*. Vizităm și întreg localul »Ardelenei« de

sus, cel mai bine aranjat și îngrijit institut românesc de bani. În fruntea acestui institut stă Dnul *I. Lăpădatu*, de care ne apropiem cu respect. Ne întinde însă mâna prietenește și se întreține cu drag cu noi, cu studenții dela Blaj.

Pe stradele înguste, bine îngrijite, pe cari se întâlnește la tot pasul portul alb cu pălăriuța mică a flăcăilor noștri și cătrința la fete și neveste, pe lângă gimnaziul Ungurilor cari nu îngăduie ca ascultătorilor de neamul nostru să li-se propună religia pe limba părinților, ajungem în cea mai frumoasă grădină publică care se poate închipui; un brădet nesfârșit, cu cărări drepte și cu multă taină pe subt boltirile de cetină mirositoare. Aici se adună multă lume în serile senine de vară și alătura de moșnegii, cari își înviorează bătrânețele și de copiii sburdalnici, cari își alegă avântul tinereții, sestrecură lin și părechi de îndrăgostiți pe căile lungi, subt vraja luminii de argint pe care o cerne luna din înălțime. Ne gândim la domnișoare bâlance cu ochi căprie și la Sași spâni alături de alte părechi de domnișoare cu ochi de bobotaie subt sprâncene îmbinate și copilandrii cu umeri lați și cu fețe de bujor... Fericiți îndrăgostiții cari își plimbă clipele de aur pe subt tinereța brazilor cu cetina deasă!

Când întorcem iarăși în oraș întâlnim pe rând câțiva advocați cari salută și stau de vorbă cu insoțitorul nostru și schimbă și cu noi câteva vorbe. Am dorî din toată inima să putem vedea pe părintele Moța dela *Libertatea*, dar se face seară și noi rămânem singuri și căutăm înzădar redacția pe o largă stradă prin ploaie care cade întruna.

Ar mai fi încă multe de văzut în această Oraștie, care cu tot șovinismul unguilor de aici, trimite deputat în casa țării pe *Dr. Vlad* și are cei mai buni Români, îndrăzneți, cari au dese procese pentru culorile steagului nostru și care trimite pe satele noastre celea mai răspândite foi populare, vrednice de a se lăși pretutindenea, înlăturând chiar altele izvodite cu

mai puțină pricepere și îndemânare. »*Foaia interesantă*« este, poate, cea mai cu drag citită foaie dela noi din Ardeal, din partea cetitorilor dela sate, ceea ce dovedește, de altfel și împrejurarea, că apar imitații după foaia literară-socială a »*Libertății*« neizbutite însă și fără noroc.

Seara la cină facem cunoștință cu câțiva tineri meseriași cari discută literatură și se gâtesc pentru o șezătoare literară, împreună cu cântări, de cari țin dese la societatea lor, condusă cu pricepere după spiritul vremilor de astăzi.

Dimineața tot înainte pe Murăș la vale până la *Piski*. O mare gară de legătură aici, cu mult fum de cărbuni și cu largile săli de așteptare pline de lume călătoare. În sala domnilor, Jidani cu bărbi roșii și Unguri cu nasuri subțiri; dincolo amestecătură bogată de porturi de ale noastre, până și gluga mițoasă și pletele unse ale maramureșenilor cam nespălați, cari lasă țara lor săracă și merg pe malurile Jiului, să scurme după bogăția cu primejdii a cărbunilor de peatră. Iată, aici o ceată de acești maramurășeni între cari și copilandrii de 10—15 ani cu ochii negri, vioi, sub pălăriuța cu margini înguste.

— De unde sunteți D.-voastră?

— Da dela Sighet — ne răspund ei cam îndoși.

Și pe urmă aflăm, că au plecat din satul lor, de acasă, de o săptămână și au venit la Petroșeni, la cărbuni, dar nu au aflat lucru și, acum, se întorc iarăși cu obraji galbeni de năcaz și de nesomn și cu pungile goale.

Afară pe peron, 'n răcoarea dimineții, tot mulțime pestriță, mișcându-se în valuri line, după glasurile slujbașilor somnoroși. Într'un colț, uite, un jandarm spilcuit clipește galeș din gene, alături de o slujnică grosolană cu ochii șterși. Arma i-se lipește de spatelate și o mână i-se fură încetinel, cu grijă, peste mijlocul fetii... O domnișoară trecută, din apropiere, se uită la idila asta și o cuprinde melancolia pe

semne, că rămâne, multă vreme, cu ochii în pământ și cu buzele pornite într'un zimbet amar.

În sfârșit pleacă și trenul Hațegului și ne inbulzim și noi pintre Jidanii cu băsă-lăgi uriașe. Unul cu ochii îngropați sub sprâncenele tufoase nu-mi vede fața, ci numai sacul de drum cu fața ieșită de ploaia dela Orăștie și, în învălmășala urcatului, mă crede că-s dea-lor și mă întreabă răgușit:

— Wun' geisti ?

— La târg la Pir*), jupâne, — răspund eu râzând. Și jupânul trece bombă-nind în barba încălțată.

Măndre locuri se desfășură acum vederii, de celea două părți ale drumului. Un soare limpede de vară stăpânește înălțimile, trimitându-și mila sa cerească în aurite valuri de lumină, cari poleiesc verdele câmpurilor până departe în creasta munților din zare. Rămâne alături *Călanul*, cu vechile turnători de fer cari își arată, nu departe, coșurile afumate și trupurile greoaie, peste drum, la dreapta. Apoi câteva sate în funduri de livezi, și nume ungurești pe fruntea câtorva stații până la Hațeg. Orașul e departe încolo pe sub o tăietură de coastă prăpăstioasă; se zăresc abia vârfuri de turnuri cari lucesc în soare. De aici înainte drumul începe să fie romantic cu umeri de dealuri cari vin aproape și cu ape limpezi cari spală, jos în vale, bolovani mulți cu capetele afară. Numele câtorva sate cari urmează conductorul trebuie să le strige pe rumânește și te miri cum au rămas neschimonosite frumoasele nume *Băiești, Pui, Livadia*, din partea celor cari se silesc a da o față cât mai patriotică tuturor numirilor de localități din aceasta țară.

La *Crivadia* suntem în munți de-abinele. Trenul urcă găfăind și încunjură,

*) De când eram de-oschioapă știu, că Jidovii au mare năcaz pe târgul ăsta. Unde s'o fi ținând, n'am știre.

adeseori, trupuri de stânci și trece, cu teamă par'că, pe lângă prăpăstii mari unde, uneori, în fund, pe lângă șerpuiți de ape repezi se înșiruie, cu grijă, rari căsuțe de munte cu coperișele șuguiate, în jurul sî-nului de mamă al bisericii cu crucea legii noastre pe creștet. Iată acum, colo, sus de tot, rotunde ziduri străbune, una cu piatra muntelui pe care se ridică. *Turnul de pază dela Crivadia*, cum i-se zice, ne amintește neguroasele vremi când legionarii uriașilor dela Tibru trebuiau să păzească această țară scumpă de încălcările barbarilor, pe cari îi vărsă neconținut răsăritul din leagănul său de plămădire, și, când, focul, cu zbcnirile lui însângerate vesteă primejdie peste văile de lăcașuri ale străbunilor. Turnul acesta care e un semn mai mult despre chipul cum știau străbunii noștri să plece și natura și să o stăpânească, tăind și lăsând în munți, cea mai îndârjită întruchipare a forțelor firii, urme neșterse, stă și astăzi, după atâtea veacuri ce i-au trecut peste cap, tot așa de neclintit, o sentinelă împietrită, înveșnicind geniul Romei pe acestea plaiuri ale bătrânei Dacii...

După *Merișor* și *Banița*, sate resfirate pe celea mai romantice văi ale părților acestora, dela stânga, de sub un pept de stâncă uriașă, se varsă, pe o gură de peșteră, un rîuleț cu apa limpede aducând glasuri domoale, îngânate, din lumea de desubt a munților din preajmă și fărâ-mându-le sub roțile trenului care nu le înțelege. Aceasta e *Peștera Bolii*, după care se chiamă, pe ungurește, și gara dela vale.

Trenul coboară acum, în dese răsuflete scurte, spre văile *Jiului* și suntem îndată la *Petroșeni*, locuri pietroase, uncurit, pe cât s'a putut, în Petrossény. Multă lume coboară aici, mulți oameni de tot neamul veniți foarte de departe ca să-și aline năcazurile de acasă, cu banii câștigați cu cea mai grea muncă în negrele bolți

strîmte ale minelor de cărbuni. Sufletele noastre tinere nu sunt atrase de nimic în această lume de sgură și de trudă, care ne arată, în gara mare, multă învâlmășală de jidovime de toată speția, cu sfledere la urechi și fără, și jandarmi cu înalte pene

de cocos, ci trecem mai departe spre munții hotarului, la *Vulcan*, tot așezare de mine și punctul vamal spre care țintim, ca să trecem acolo, unde ne cere sufletul.

A. Melin.

Bibliografia catehismelor românești vechi.

III. Catehismul de Bălgrad din 1640.

Precis, cum a fost titula catehizmului, nu s'a putut afla până azi. Nu numai, că nu-l are nime, dar nu l'au avut și nici nu l'au văzut nime de 264 ani încoace. În istorie, până în zilele noastre numai de două persoane se menționează, cari l'au avut.

Aron Pumnul, scrie din Cernăuți lui Timoteiu Cipariu la Blaj în 6 Aprilie 1857, că catehismul »s'a ars din secolul 17-lea, din mandatul sinodului și al mitropolitului«.

Nu pot combina cumcă ce fel de sinod și pe care mitropolit l'î înțelege aici Pumnul. Mai de crezut e, că înțelege pe mitropolitul Moldovei Varlaam și sinodul său din 1645, cari sau ocupat și au combătut acest catehis Rákoczyan. Despre desbaterile laudatului sinod național nu ni s'au păstrat absolut nici cea mai mică înșămănare. După cât îmi este mie cunoscut, cu sinodul din vorbă, sau ocupat mai pe larg regretatul episcop al Romanului Melchisedec; dânsul însă nu menționează hotărârea lui Varlaam, sau a sinodului său, pentru nimicirea catehisului calvinesc din 1640. Poate prin Bucovina să fie ceva tradiție, carea ar ști de o astfel de distrugere a catehizmului des amintit, și Pumnul aceasta să o fi avut în vedere, când s'a pronunțat așa.¹⁾

Privitor la Ardeal se știe, că uninduse vlădica Atanasie, în Viena la 7 Aprilie 1701, dă un jurământ și un reverzal, la punct 4. într'altele zice: »celelalte (adecă catehizme) până acuma cu gresale sau

sismaticilor, sau ereticilor tipărite, dela săbor și dela Mireni le voi cere, înapoi¹⁾.

Cât a fost de mare, ce format avea, ce fel de litere, etc. nu știm. Ce știm, mult puțin despre acest catehizm, știm, din o refutațiune alui, din 1645, și din ediția a II. din anul 1656. Așadară despre ediția catehizmului din 1640, numai așa putem disera, dacă deodată diseram și despre ediția sa a doua, apărută cu 16 ani în urmă și dacă în aceiaș vreme, ezaminăm recenziunea teologică ortodoxă, apărută la 5 ani după prima ediție, a catehizmului Rákoczyan și în fine, dacă toate acestea le combinăm cu studiul istoric și limbistic alui George Bariț, publicat în 1879 adecă cu a III-a și totodată ultima ediție a acestui catehizm; ediție urmată după cea dintâi, la un interval de ani 269.

Presupun deci, că catehismul din 1640 au fost tipărit cu chirile; felul literilor e cela cunoscut dela testamentul nou din 1648. al mitropolitului Ștefan Simion din Bălgrad. Formatul 12.

Materialul a fost împărțit (poate) în trei capitole mari, cele dela ediția din 1656.

A fost tipărit în satul *Prisac* de lângă Alba-Iulia, prin mânilor popei Dobre, sau Dobreă; originar pare a fi din Brașov²⁾, trimis însă din Muntenia de mitropolitul de acolo Teofil, lui Ghenadie II, arhimitropolit în Ardeal. Poate că în Mai 1640, l'a

¹⁾ Cipar archiv 657.

¹⁾ dr. Popoviciu »Uniunea pag. 155).

²⁾ Vezi aici pag. 123.

adus cu sine Teofil pe Dobrea, căci Teofil venise cu mare solie atunci la principele Ardealului Georgiu Rákoczy I, sau cel bătrân, cum se zicea. Ghenadie zicea »*dascâl*« lui Dobrea, care au făcut tipare aice în Ardeal» și a primit privilegiul dela Rákoczy, pentru tipăriturile românești cu chirilic¹⁾.

Catehizmul acesta tipărit în Prisaca, a fost tradus în Bălgrad, de cătră preotul din Sec. Gheorghe. (poate ceva preot din săcuime din Szék) »Cu scrisoarea sau ostenit popa Gheorghii de Sec și sau izvodit în cetate belgradu. Tipărirea au ținut 20 zile în cap, sa început în 5 și sau mântuit în 25 Iulie 1640.«

Nu înțeleg, de ce nu se află pe aceasta tipăritură numele lui Ghenadie II, căci ea iese de sub teascuri aproape cu două luni înainte de moartea lui Ghenadie († 3 Sept. 1640). Poate Ghenadie să fi reprobat catehisul din cestiune, ori că căzuse în disgrația domnitorului sau a superintendentului calvin, Geleyi Katona István, sub auspiciile căruia vezuse lumină catehizmul des pomenit. Se poate și aceea, cumcă corpul catehizmului propriu a fost tipărit cătră sfârșitul lui Iunie 1640, dar prefața să se fi concipiat și apoi tipărit mai tâziu, adevă în careva timp, de după Septembrie 1640 și până înainte de întronarea lui Orest; cam prin 20 Novembre acelaș an. Aceasta cu atât mai vârtos, cu cât pozitive știm, cumcă în Septembrie 1640, se desbăteau condițiunile obișnuite, ce se puneau de calvini, vlădicilor nostri. În acelea la pag. 7 se spunea, că catehizmul din vorbă, e tradus, dar încă nu e tipărit. »Catehizmul tradus deja pe tomânește, să-l tipărească și în oarele prescrise să-l propună, băieților și fetițelor.« Pare deci că de sub tipar a eșit catehizmul tocmai pe timpul sedisvacanței dintre Ghenadie și Ilie Orest adevă în răstimpul Septembrie — 20 Novembre

1640. Deaceea nu e închinată cartea, nici unuia, dintre acești doi prelați.

În fața atâtor combinări apoi, cum să ne mai explicăm faptul, cumcă la »Cazania« de Bălgrad din 1641 (a II. alui Coresi) ocure numele nu numai alui Orest, ci și alui Ghenadie II. (Gheorghe Brádi, — dela Brad).

Se impune întrebarea momentoasă, cumcă după cine e tălmăcit pe românește catehizmul cu pricina?

În predoslovia-i eternizată în »Răspunsurile lui Varlaam«, (despre cari vom trata mai jos) se zice »careia sau întors din limba dieciască și slovenească pe limba rumânească«.

Dl Iorga ar vrea să credem, că traducerea se făcu numai din latinește și încă îi pare, că tot după textul lui Alstedius, celebru profesor în Bălgrad. Tot după aceea »Biblie Mică«, adevă, după care tradusesse cu 8 ani mai tâziu și Ștefan Fogarassy preotul din Logoj, catehizmul său tipărit, cu litere latinești¹⁾.

În »Revista teologică« din Sibiiu 1907 (I. nr. 7—8, pag. 259, sa argumentat, cumcă catehizmul Rákoczyan e total divers, de alui Alstedius.

Eată cum zice dl. Iorga că s'au născut: »Catehizmul pe care Geley il dădu Românilor cu cheltuiala predicatorului curții Gheorghe Csulay, pare să fi fost tot al lui Alstedius. Traducerea se făcu din latinește, dar, pentruca să sune mai bine și ca să se prindă mai ușor preoții, nu se vorbește în titlu numai de latinește, sau »diecește« — limba diacilor, a cărturarilor, ci se adauge și mențiunea unui original *slavon*. Părerea sa dl Iorga nu o motivează, măcar, că în știință, ori ce inovare, trebuie bine motivată, ca să i-se dee cuvenită atențiune înoirii. Mai ales aici trebuia observată aceasta normă, de vreme ce apriat ni se spune, în prefață, că s'au tradus și din sloveneasca. Lui Iorga în acest respect

¹⁾ Iorga Studii și documente, IV p. C. C. I, date 50, 51, 337, Ist. lit. religioase 143, 145. Bian Hodoș Bibliogr. rom. I 115).

¹⁾ Iorga lit relig. 144, 145
idem 270 Studii și doc. IV. pp. 269.

ii secundează și dl. George Alexici, dr. profesor de românească la universitatea din Budapesta în »Román irodalom történet«, (ediția dlui Heinrich din 1905) pg. 815. Nici dânsul nu probează.

După care catehizm s'a lucrat nu mai putem afla azi după trei veacuri aproape expirate. Se poate, că să fie după textul catehisului, îmbiat lui Despot Vodă, de baronul Cristofor Ungnaden. (vezi „Rev. Pol. și Lit«, Blaj 1909 nr. 4. pg. 123). Ori va fi catehizmul luterănesc grecesc trimis lui Despot Vodă al Moldovei, (1661—1663) de către doctorii din Tübingen: Melancton și Filip Camerar, (Melchisedec »Bis. ortod. în luptă cu protestantizmul București 1890, ediția academiei p. 59).

După izvoare *pare* a fi vorba aici de două diverze catehizme, alui Crist. Ungnaden, trimis prin agentul neamț Wolfgang și altul a profesorilor din Tübingen, trimis tot lui Heraclide Despot Voda. N'am motive de a crede cumcă să fie două.

Din istoria calvinilor compatrioți mai știm, cumcă la 1563, Zaharie Ursinus și Gaspar Olevian, au compus un catehis elementar. Acesta fu primit ca carte simbolică în biserica maghiară calvină. În anul Domnului 1577 se traduse și tipări și pe ungerie în Pápa, prin David Huszár. N'am putea oare presupune, cumcă cartea noastră de pricină, din 1640, e o traducere, sau ceva fel de prefacere după Huszár? (dr. Rapaics Raymund »Egyetemes egyházi történelem újkor III-köt. Eger 1886 pg. 181).

Ași crede aceasta pentru motivul, cumcă Dr. *Vasile Pop* în »Disertația despre tipografiile românești«, Sibiu 1839, pag. 21. numește catehizmul din 1640, *catehizm palatin*, »Catechesis Palatina«, catechis prefăcut despre cel calvinesc, despre taina botezului și a cuminecăturii. Apoi catehizul lui Huszár, stereotipic se numiă catechis palatin, sau de Heidelberg; pentru că în Heidelberg au fost redactat. »Palatin și Heidelbergenz«, sunt cuvinte sinonime, ca

atribute, în zicerile, în cari cuvântul catehizm, se află construit ca obiectul zicerii. *Palatin*, derivă dela Palația, provincia Pfalz, pe latinește. Acuma orașul Heidelberg e în Pfalz, și de aici rezultă metonimia, de »totum pro parte« (Eusenie Popovici, prof. de teologie în Cernăuți »Ist. bis.« tom. II. pag. 22).

Amintesc, cumcă academicianul, dl Dr. Bunea, în urma lui Cipar (Arhiv 630), și respective a istoricului calvin, Petru Bod, preot în Ighiu, numește catehizm palatin, catehizmul din 1648, alui Fogarassy, imprimat tot la Alba-Iulia. (Cnf. V. C. 99, Aron 354 și autonom. 344).

Îndemnul și spesele tiparului, au venit negreșit, dela Geleyi Stefan Katona, superintendentul Transilvaniei, însă în calea preotului aulic alui Rákoczy I, Gheorge Czulay. Acesta ajunge superintendent după moartea lui Geleyi. În titula reprodușă la »Răspunsurile« lui Varlaam, aflăm: »Catechismus, carea cu voia și cu porunca domnului creștinesc Racoți Gheorghe, craiul Ardealului, domnul părților țarei ungurești și Săcuilor Șpan . . . cu svatul și cu îndemnătura și cu cheltuiala domniei lui Ciulay Gheorghii, păstoriul sufletesc al curții Mării sale«.

Unii cred, că Petru Maior ar fi avut aceasta carte. Urme, din care am putea concluda la așa ceva n'avem. (Cnf. P. Maior »Istoria bisericii a Românilor« Buda 1813, pag. 71—72).

Dl Bunea, în opera sa »Episcopii Petru Paul Aron și Dionisiu Novacovici«, Blaj 1902. greșește, când zice, cumcă după catehizmul din 1640 există astăzi: »o copie veche la părintele Metropolit Mihályi în Blaj«. De bună seamă aceasta a zis-o răzimat pe o notă confuză din Arhivul lui Cipar pag. 637. Metropolitul are cum vom vedeă mai la vale, o prescriere contimporană a »Răspunsurilor« lui Varlaam. Vezi Bunea: »Ierarhia Românilor« Blaj 1904, pag. 307. unde Domnia sa îndreaptă greșala.

Dr. Stefan Pop.

Cronica literară.

— **Duiliu Zamfirescu: *Îndreptări*,**
roman, București, »Bibl pentru toți« 1908 p. 168.

Dl Duiliu Zamfirescu, membru ordinar al Academiei române se ia de piept cu dl Duiliu Zamfirescu, membru corespondent al aceleiaș Academii române.

»S'a schimbat boierul«, — ar zice Alexandrescu, iar noi rămânem mirați în fața acestei metamorfoze atât de neașteptate.

Contrar obiceiului de a-și ocupa locul între nemuritorii noștri cu un discurs vrednic de societatea ilustră a colegilor, dl Zamfirescu se prezintă cu un ciomag, (un ciomag aristocratic, ce e drept, dar, în sfârșit, tot ciomag e) și în zale de luptă, izbind în dreapta și în stânga, năpustindu-se asupra unui dușman, din nenorocire mult prea puternic, decât să-l poți răpune așa cu un discurs: poporanismul. Cum curentul acesta are reprezentanți puternici și printre scriitorii ardeleni, noul Academician se năpustește și asupra lor, zgâțându-le pedestalele de sub picioare. . . .

A venit cel mai competent arbitru, dl Titu Maiorescu și a spulberat teoriile resboinicului coleg, dar dl Zamfirescu n'a vrut să-l înțeleagă și continuă discuția în aceeaș direcție nenorocită. Nenorocită pentru însuș urzitorul ei, bine înțeles, căci în decursul ei, dl Duiliu Zamfirescu vădește o vulnerabilitate de disperat¹⁾.

Dușmănia aceasta e cu atât mai enigmatică, cu cât romanul d-sale din urmă: »Îndreptări«, al patrulea din seria Comăneștenilor, este o lucrare plină de admirație la adresa Transilvănenilor, admirație, care depășește adese limita adevărului critic.

Iată ce ne povestește în acest roman, care altfel e cel mai puțin reușit în seria Comăneștenilor.

Autorul a trecut într'un scurt turmeu prin Transilvania, având norocul de a cer-

cetă locurile, unde românimea e mai compactă și mai bine situată ca aiurea: Sibiiul, Seliște, Poiana. Aceste două din urmă sunt comunele femeilor frumoase și a bărbaților frumoși. E espicabil deci, că trecând într'o scurtă ochiadă peste atâtea frumuseți, autorul a fost ispitit să *exagereze*, fără să-și dea seamă.

Autorului, care susține o *teză* însă i-se pot îngădui, cred, unele exagerări.

Teza romanului e: premenirea unei vechi familii de boier din țară prin căsătoria cu fata unui preot dela noi.

Partea dntâi a romanului, e cea mai puțin verosimilă. Căsătoria de ponunceală a lui Alexandru Comăneșteanu cu Mia, pentru a salvă reputația nu chiar intactă a doamnei Villara, voiajul de nuntă, cu scenele și mai neverosimile încă nu se pot compară cu frumoasele pagini de mai târziu, când autorul își primblă eroii prin Sibiiu, Seliște și împrejurimi. Candoarea Miei, cucerește în scurtă vreme pe descendentul eroului. Contactul cu transilvănenii îi potentează și mai mult dragostea pentru nevastă, odrasla unor vizionari, cari îi spuneau prin graiul părintelui Lupu:

— . . . Noi suntem iluzionari! Dar ce alta putem să fim? Dacă n'om privi cătră d-voastră, cătră cine să privim?

Liturgia din Poiana (pag. 141—145) e descrisă cu multă evlavie.

Notarul din Seliște nu e chiar potrivit pentru a reprezenta o românească așa de pocită. Vorbe ca: »no, că cine-i ăla de mă caută?« ori »că doar, domnule, a crescut pe *genunchile* mele« pag. 117) nu prea se aud în ținuturi neaoș românești cum e Seliște. Chiar autorul pare a-și fi dat seamă de aceasta exagerare, căci, dela o vreme, notarul începe a vorbi o românească fără greș (pag. 132—134).

Reîntoarcerea lui Alexandru Comăneșteanu, deținut pentru că nu are scrisorile în rânduială (un motiv destul de clar acesta!) și a Miei, care merge pe urma lui »spre a pune stavilă la risipă« din casa socrului,

¹⁾ A se vedea articolul prim din »Țara noastră« nr. 27.

și spre a duce cu sine ceva din idealismul și candoarea transilvănenelor, completează teza romanului.

Prin rostul notarului din Seliște auzim o declarație destul de importantă, venind vorba de poeți:

— D'apoi că nu-i nici o pagubă, dacă n'am aveà poeți. Cu poeții dăm de mal. *Noiă, domnule, ne trebuiesc bărbați, cari să stea la noi și să lupte cu noi!* Că doară poeții fug peste munți la domniile-voastre, că acolo e traiu mai bun și muncă mai puțină.

Când am cetit întâia-ooră romanul, am subliniat șirurile de mai sus și am notat de margine: *adevărat*. Acum, că în dușmănia pentru transilvăneni a d-lui Duiliu Zamfirescu, pare a se amestecă și o notă de personală amărăciune, rămân totuși neclintit în convingerea mea. Scriitorii nostri să rămână — *acasă!*

Adevărat, noi nu le putem dà cine știe ce mari onoruri, pentru strălucirea talentului lor, dar credem că suntem în drept, ca aceasta să se resfrângă totuși asupra noastră.

Căci unde am ajunge, dacă *toți* oamenii de talent ne-ar părăsi, ales când a trece munții, înseamnă pentru noi, foarte adese: o dezertare?

Cunosc oameni crescuți între noi, cari după zece-cincisprezece ani petrecuți în țară nu ne mai înțeleg: nu mai vor să ne înțeleagă, sau nu mai sunt capabili de acest lucru.

Inexactități mai mici sau mai măricele se strecoară destul de des printre șirurile romanului: Însurăței *ingenunchiază* în fața Metropolitului din Sibiu, spre a-i cere binecuvântarea (pag. 108), lucru pe care autorul îl remarcase de bună seamă numai în ritul bisericeii apusene; Oraștia e așezată în comitatul Sibiiului (pag. 111); apoi pag. 107, unde Mia, fata preotului *unit* Lupu, spune bărbatu-s'ò:

— Eu despre mamă sunt greco-orientală, *și am rămas*. (?) Numai frații mei au urmat pe tata și sunt uniți. . . .

E o neizbutită eufemizare a relațiilor noastre confesionale.

Acesta ar fi romanul d-lui Zamfirescu, roman care are tendința de a aduce elogii Transilvănenilor, dacă nu mă înșel.

Cum se face, că acelaș domn Zamfirescu, întinde acum spada ucigașe scriitorilor transilvăneni?

Al. Ciura.

Secțiunile Asociațiunii.

Secțiunile științifice-literare ale „Asociațiunii“ și-au ținut ședințele plenare din estan la 14 și 15 Iuliu, în Sibiu, sub presiul dlui Iosif Șterca Șuluț.

Au fost de față 22 membrii ordinari, și 2 membrii corespondenți, și secretarii „Asociațiunii“ dnii Octavian Goga și Octavian C. Tăslăuanu.

Di Iosif Șterca Șuluț, în discursul său de deschidere, arată, pe larg, activitatea secțiunilor, dela instituirea lor la 1900 și până astăzi. Dsa a constatat, că secțiunile, deși au avut să se lupte cu greutățile începutului, totuși au corespuns așteptărilor, și s'au dovedit a fi un bun organ pentru promovarea problemelor mărețe ce și-a propus „Asociațiunea“ și mai pe sus de toate au înlezniț, mult, ca „Asociațiunea“, în lucrurile sale, să poată ajunge în atingere directă cu masa poporului.

După deschiderea ședinții, a urmat raportul general al dlui secretar Oct. Goga asupra activității secțiunilor în anul de gestiune 1908—9.

După aceea singuraticile secțiuni și-au ținut ședințele lor deosebite, în cari au desbătut obiectele din sfera lor de activitate și și-a stabilit fiecare raportul său pentru a II-a ședință plenară.

În ședința plenară din 15 crt., la propunerea secțiunii literare, s'a acordat premiul Andreiu Mureșan din 1907 dlui Alexandru Ciura, pentru volumul seu de schițe și novele intitulat „Icoană“; iar premiul din 1908 s'a dat dlui Dr. Dionisiu Stoica și I. P. Lazar pentru lucrarea lor „Schiță monografică a comitatului Sălaj“.

Tot la propunerea secției literare s'a hotărât se se publice sub auspiciile Asociațiunii Monografia dlui Dr. Ioan Rațiu; „Viața și activitatea lui Alexandru Papiu Ilarian“. Să se elaboreze un Dicționar portativ, care să explice pentru publicul mare dela noi cuvintele neîn-

țelese din limba noastră literară. S'a mai hotărât, să se roage dl Dr. V. Braniște ca la Adunarea generală a „Asociațiunii“ din acest an să țină o conferință, despre marele Metropolit Șiaguna sau despre Alexandru Mocsonyi.

Și în sfârșit secția a propus înființarea unei societăți de colportaj, ideie desbătută cu multă temeinicie în „Drapelul“ și „Gazeta Transilvaniei“, a cărei intruchipare, fără îndoială are să aducă mari foloase literaturii românești. Ar fi de dorit, că la adunarea generală a „Asociațiunii“, din Octombrie, această societate de colportaj, să se poată realiza definitiv și să se puie pe bazele unei societăți pe acțiuni. Cu alt prilej vom reveni pe larg asupra acestei chestiuni de mare interes.

Din raportul secției școlare amintim că la concursul publicat de „Asociațiune“ pentru analfabeții adulți au intrat 12 operate, pe cari secția le-a examinat și a ales din ele 2 Abecedare cari cu unele modificări s'ar putea premia cu câte 100 coroane iar după prelucrare cel mai bun are să se publice în editura „Asociațiunii.“

Din lucrările secțiunii istorice amintim, publicarea „Dicționarului numirilor de localități cu populațiune din Ungaria“ scris de membri secțiunii Dnii Silvestru Moldovan și Niculae Togan.

Iar la secțiunea științifică relevăm, că s'au luat dispoziții ca prelegerile cu schiopticonul în viitor să progreseze mai mult decât până aci.

În sfârșit mai amintim din hotărârile acestei ședințe, completarea de membri ai secțiunilor. Și anume în secția literară, în locul decedatului Iosif Vulcan, s'a ales membru activ Dl Dr. Ioan Rațiu profesor în Blaj și în locul Dsale s'a ales membru corespondent Dl Dr. Alexandru Bogdan profesor în Brașov, iar în secția școlară sau ales membri corespondenți Dnii Alexandru Ciura prof. în Blaj și Dr. Niculae Bălan profesor în Sibiu.

Fie bun auguriu intrarea noilor membrii în sinul secțiunilor „Asociațiunii“.

Note politice.

Arhiducele Francisc Ferdinand în România.

În cercuri politice i-se atribue vizitei arhiducelui nostru la regele Carol al României, o importanță din cele mai mari. Deși nu s'au făcut enunțări politice, cari să probeze alianța de arme, ce ar exista întru aceste două țări, e indiscutabil, că o înțelegere asemuitoare unei alianțe formale, există deja și că vizita arhiducelui

la Sinaia este nu numai o probă despre cele mai splendide relațiuni între aceste două țări, ci și un pas însemnat înainte pentru strângerea tot mai tare a acelor bune raporturi, cari pe lângă o apreciere justă a tuturor momentelor, ce pot să tragă în cumpănă, vor putea fi durabile și nespuse de prețioase pentru ambele părți.

O notă discordantă în strălucita armonie a serbărilor, o notă discordantă în manifestarea generală de bucurie și sinceră însuflețire. a dat'o pressa maghiară, care în orbirea-i fără margini a ținut să probeze de nou de ce sentimente se conduce față de noi, lăsând să se întrevadă în același timp care este partea vulnerabilă a politicei maghiare.

Presentându-ne pe noi la Viena ca pe niște conspiratori cu tendențe iredentiste, acuzându-ne acasă că am fi simbriașii Vienci, ci au căutat pururea să slăbiască încrederea între Dinastie și poporul românesc, pentruca nesupărați de nimeni să-și poată duce înainte opera lor de siluire. Dar s'a crepat de ziuă. Noi nu am fost ademeniți de cursa, ce ne-au pus și pe lângă toate desiluziile, am rămas neclintiți în alipirea noastră față de aceea Casă domnitoare, căreia i-i datorăm supunerea nu în baza unei însuflețiri de ocazie, ci în virtutea celor mai înalte calități cetățenești: a iubirii de patrie și a respectului ordinii. De altă parte frații noștri din România prin politica lor înțeleaptă, de multeori descleștându-și pumnii strinși sub impulsivitatea celei mai crunte mâini, au făcut tot ce demnitatea poate se icerte pentru a convinge pe cărmuitoarii politicei austriace, că știu să respecte hotărârile politice, că au maturitatea politică să înțeleagă interesele superioare, cari din fericire, sunt așa de identice cu ale Casei de Habsburg, încât Austria poate să se razime pe Românii din regat ca și pe supușii săi proprii. Bine înțeles ranele trebuiesc închise. Și acele nu se vor putea vindeca prin maghiarizarea noastră ci din contră prin tendențe de aceste să vor deschide tot mai adânci așa încât să doară și pe aceia, cari până aci au isbutit să supună minții inima. O apreciere justă, un gând luminat, o hotărâre nobilă și deamnă, iată, ce așteptăm noi astăzi dela Viena.

* * *

Noul Cancelar al Germaniei.

Cel mai de seamă diplomat al Germaniei, cel mai splendid și mai îndemnatic orator, elev al școlii lui Talleyrand, prințul de Bülow a părăsit arena politică, neaflând proiectul său asupra impositului pe succesiuni directe majoritatea recerută în Reichstag. Adevărul e, că aci e a se căuta mai mult voința împăratului și a Junkerilor atotputernici și la Curte și în armată și în administrație. Parlamentul german nu răstoarnă ministrii săi ca comunele din Anglia, sau Camera franceză.

Dacă împăratul Vilhelm II ar fi voit, ar fi putut să disoalve Reichstagul, cum a făcut'o în 1906 când conservatorii erau cu el, dar așa a trebuit dl de Bülow să împărtașească soarta lui Caprivi, care neavând pe conservatori cu el, deși aveă majoritatea parlamentului, a fost disgrațiat.

Cine este noul Cancelar, dl Bethmann Holweg, numai viitorul va arăta. Originar este jidan espulsat din Holanda, de vreme îndelungată familia lui aparține caselor patriciene din Frankfurt. Înaintășii lui s'au fost dedicat mai mult artelor plastice. Au și un muzeu, ce poartă numele Bethmann, tocmai peste drum de locuința lor. O familie cu un trecut ilustru, cu înrudiri

pe o întinsă scară, cu însușiri, cari o onorează. Ca bărbat politic nimeni nu poate să preciză cine are să fie dl Bethmann Holweg. A tăcut prea mult și nu este dintre aceia asemuitori lui Bülow, pe care i-l descriau ca pe »un tăcut care vorbește«.

A — o.

Informațiuni.

Alegerea de episcop la Caransebeș.

La Caransebeș în ziua de Sântpetru a fost ales episcop al Caransebeșului dl Dr. Iosif Tr. Badescu, o alegere, care a mulțămît pe toți oamenii de bine. Sub impresia acestui act de alegere, dl Dr. Valer Branisce scrie în numărul de 2/15 Iulie a. c. în »Drapelul« între altele, următoarele:

»Eră par'că o satisfacție, care de mult se așteptă și în a cărei venire nime nu mai credea.

Pe strade, prin curți, prin case resunau strigăte de nemijlocită izbucnire a bucuriei sincere, ovații spontane, efluxul unei ușorări sufletești, unei necesități psihice. Erau acte curat subiective. Și ce înseamnă aceasta la Caransebeș, înțelege numai cel ce cunoaște atmosfera apăsată din acel orașel nenorocit.

... Fiorul din Caransebeș s'a transplantat mai departe și stăpânește astăzi cele mai largi cercuri românești, pretutindeni, unde a pătruns știrea despre rezultatul alegerii dela Caransebeș.

Acest efect asanator al alegerii dela Caransebeș mă îndeamnă a scrie aceste șire, căci meritul acestui efect învioșător este al acelor bărbați, cari au stat zid pe lângă hotărîrea luată de a da satisfacție ordinii morale ultragiutate, arătând singura cale dreaptă, care duce la cărja episcopoească, chiar și în zile cu moravuri atât de compromitate ca zilele de astăzi.

Cu fruntea ridicată, cu privire senină și sinceră mândrie trebuie să căutăm în juru-ne toți ceice am stat în societatea acestor bărbați neclintîți în hotărîrea lor și curați în gândurile și simțirile lor.«

* * *

Dl Octavian Goga în numărul 27 l. tr. în »Țara noastră« ne dă câteva lămuriri de ordin personal la unele bănuiele ale dlui Zamfirescu, publicate în »Convorbiri literare«. Face și declarația, că renunță la bursa de 300 lei lunar, ce i-s'au oferit dela »Cassa școalelor« pentru străinătate. Ne vom ocupa de aceasta chestie în numărul viitor al revistei noastre, căci este foarte semnificativă. Și până atunci transmitem toate simpatiile noastre dlui Goga, deși nu aprobăm hotărîrea Dsale. Aceea bursă nu e o pomană, ci e o datorie foarte modest plătită. Și România ne datorează nu nouă, ci prin noi cauzei românești, cu mult mai mult, decât să putem fi pismuiți, de ni-s'ar acordă ori cât de grase burse. Vom reveni!

* * *

Sesiunea institutului internațional de statistică. Institutul internațional de statistică își urmează anul acesta lucrările la Paris în sălile Sorbonei. Ședința de inaugurare s'a ținut Duminecă în 18 Iulie în amfiteatrul cel mare al Sorbonei, sub presidenția dlui Viviani, ministrul muncii și al prevederii sociale. Dăm câteva pagajii din discursurile rostite de dl ministru și din răspunsul dat de dl Emile Levasseur, decanul celor 3 vice-preșe-

dinți. Sunt aprecieri, din cari reiese clar importanța statistică. Astfel dl Viviani zice între altele:

»Vă dați ostencala să faceți mai uniforme cadrele observațiilor statistice; dv. mai lucrați spre a lărgi câmpul acelor observațiuni, făcând uz de experiența dv. reciprocă; grație schimbului de vederi ce s'a operat în sinul asociațiunii dv., grație relațiilor permanente ce ea stabilește între statisticienii din toate țările, statisticele asupra populațiunii, mortalității, boalelor, criminalității, industriei și profesiunilor, asupra capitalurilor imobiliare și mobiliare, asupra salariilor, consumațiunii, etc., au făcut progrese remarcabile pe calea precisiunii și comparațiunii, în ciuda dificultăților adesea considerabile ce se ridică în calea executării lor.

»Dealtmintrelea se produce o comunicațiune permanentă, un fel de alianță, între statistică și legislațiune sau administrație. Punând în bună lumină raporturile cele mai simple ale vieții sociale, statistica face adesea să reiasă în mod brutal și simțitor defectele lor cele mai grave. Numeroase sunt cazurile în care statisticienii semnalează cei dintâi de pildă o mortalitate excesivă, alcoolismul crescând sau criminalitatea progresând; ei silesc în toate cazurile opinia publică de a lua bine cunoștință de aceste rele și de îmbunătățirile ce se impun. Și când s'au luat măsuri mai mult sau mai puțin eficace, statistica controlează rezultatele, semnalează insuficiențele și progresele de dorit. Ea mai găsește adesea în regulamentul de ea provocată niște noi elemente de informațiune, niște noi mijloace de cercetări. Cu modul acesta legislația asupra asigurărilor sociale a produs un material statistic considerabil, care poate fi utilizat în alte direcțiuni, de pildă pentru statistica lipsei de lucru, pentru cea a salariilor, etc.«

Dl Emile Levasseur a răs, uns dlui ministru, zicând între altele:

»Încurajat de cuvintele dv., statistica poate întona psalmul lui David: »Et nunc reges intelligite: crudimini qui iudicatis terram«. Nu un orgoliu prostesc i-iar dictă acest limbajiu, ci conștiința funcțiunii sale. Căci ea este prin natura ei o persoană cu caracter modest, care n'are pretențiunea de a fi știință stăpânitoare. Ea se prezintă dinpotrivă ca servitoare științelor, al căror menaj prepară. Totuși e o servitoare ca cele descrise de Molière: care cunoaște fondul lucrurilor și vorbește pe șleau, o servitoare cinstită și muncitoare.

»Statistica se construiește cu numere și se exprimă prin cifre. Or, pentru masa consumatorilor de ocazie (nu vorbesc de adevărații consumatori) cifrele acestea apar sub un aspect îndărâtnic și în acelaș timp impozant. Îndărâtnic, fiindcă sunt sau niște coloane lungi de tablouri sau niște rânduri aliniate în text, cari descurajează atențiunea; se întoarce repede pagina spre a se găsi concluzia. Zic impozant, fiindcă expresia numerică pare a implica exactitatea riguroasă a matematicelor, mai cu seamă când te afli în fața unor numere, cari începând cu milioanele, se termină cu câteva unități. Ce preciziune perfectă!

»Scumpii mei colegi, trebuie să înarmăm publicul împotriva unei neîncredere și contra unei încredere nemotivate; să-l învățăm că nu trebuie nici să se sperie de cifre, nici să se încreadă orbește în infailibilitatea lor. Cifrele acestor valoarează cât elementele din care se compun. Nu mă indoiesc că producătorul a făcut tot ce a putut și că opera sa e instructivă, fiindcă a crezut că e necesar s'o publice; adaog că e cu atât mai utilă cu cât a avut grija să-și lămurească procedul și gradul de aproximație ce a putut atinge.

»De altă parte e de dorit ca consumatorii să devie capabili de a aprecia prin ei înșiși măsura acestei utilități. Nu e de sigur necesar ca orice bărbat de stat și orice scriitor, cari au să tragă concluzii din aceste cifre, să fie apti a face chiar ei statisticele, dar e necesar ca să știe a le ceti și a le înțelege.»

Cărți și reviste.

Harta etnografică a Transilvaniei,

cu Suplement de 96 pag. de *Nicolae Mazere*,
prof Iași 1909.

Fără îndoială lucrarea dlui Mazere e foarte prețioasă. S'a pus o muncă nu de un an. ci de ani de zile, și ni-s'a dat o lucrare, a cărei lipsă a fost foarte simțită la noi. Hărți de felii acesta, pentru Ardealul nostru, nu am avut. Ungurești, adică făcute de Unguri și făcute tendențios, în favorul lor și în detrimentul nostru, sunt mai multe. Între cele mai noue, e bunăoară alui Kogutowicz, plănuită de prof. univ. Cholnoky. Defectul acesteia, e că fiind urmat sistemul de coloratură regională, enclavele mici de populație românească sunt jertfite. Cel mai bun e însă sistemul, pe care îl urmează dl Mazere, adică sistemul de coloratură parțială, colorându-se numai punctele, cari reprezintă comunele. Defecte, — de cari altfel își dă seamă și dl Mazere — are fără îndoială și acest sistem, dar totuși e cel mai bun.

Harta e lucrată după cea militară austriacă, pe scară 1:340.000. Pentru populația românească e aleasă culoarea roșie, pentru cea ungurească verde, iar pentru cea germână culoarea galbină. Nimirile localităților sunt puse în toate trei limbile. Unica scădere a hărții e, că ne dă numai Ardealul propriu zis, neimbrătoșând părțile ungurene cu populație românească și Maramurășul. Altfel dl Mazere ne promite și suplinirea acestei scăderi.

În *supliment* ni-se dă partea statistică a locuitorilor din Ardeal, a celor 15 comitate, cari alcătuiau pe vremuri Ardealul și a comunelor aflătoare pe teritoriul acestor comitate, și la urmă lista alfabetică a numirilor de comune.

Ca izvoare folosește statisticele oficiale ungurești, pentru numirea ungurească a localităților, șematismele bisericilor noastre pentru numirile românești; și șematismele bisericești săsești pentru localitățile săsești din Ardeal. Pentru o corectă informație asupra numirilor românești a localităților, n'a pregetat a cere informații, prin corespondință privată, dela o mulțime de fruntași dela noi. Și spre laudă fie zis, ținând în seamă mulțimea de greșeli în numirea localităților românești, de cari sunt pline până și șematismele noastre, dl Mazere ne dă până acnm cea mai corectă, ca scriere și ca pronunțare, listă alfabetică a numirilor de comune în românește. Dl Russu-Șirianu, care s'a încrezut prea orbește în exactitatea statisticelor și a scriitorilor etnografi unguri încă are multe greșeli în privința aceasta.

Încât e pentru statistica locuitorilor din cele 15 comitate, se folosește de asemenea de statistică oficială magiară și de șematismele bisericilor noastre.

Cel ce trece și numai în fugă peste partea statistică se poate încredința de diferența, uneori surprinzătoare, ce există între datele statistice ungurești și a șematismelor noastre. Nu găsești decât foarte puține localități, în cari la ambele numărul locuitorilor români se consune. Așa bunăoară la întâmplare, pe pag. 15 abia la două localități consună numărul Românilor, în statistică și în șematisme. La celelalte alternează, micșorează sau măresc, când statistica, când șematismele. Să nu se creadă doară, că statistica consecvent ne micșorează numărul, cum ne-am așteptă. Din contră sunt numeroase cazurile, în cari șematismele ne micșorează, în proporție cu statistica, de multeori cu sute de suflete, și încă în localități de acelea, unde nu e nici mișie, nici studențime.

Dacă putem zice de statisticele oficiale, că sunt tendențioase, parțiale și chiar inexacte, ce să zicem de șematismele bisericilor noastre? Inexactitatea acestora se pare, că provine mai mult din neglijență.

Căci nu se poate vorbi de parțialism atunci, când micșorează numărul populației românești.

Dl Mazere ar fi făcut foarte bine, dacă ne-ar fi dat o sumară totală și la șematisme, nu numai la statistică, ca să se poată vedea de fapt care cu cât ne mărește și care cu cât ne micșorează numărul.

Învățătura scoasă din lucrarea de față despre puțina exactitate a șematismelor noastre, de care pe drept se plânge și dl Mazere — poate să fie foarte prețioasă pentru viitoarele șematisme.

Se poate recomanda cu toată căldura această lucrare de o valoare netăgăduită. —S—

* * *

I. Agârbiceanu: »Din clasa cultă«, o splendidă colecție de nuvele, apărute în editura »Neamului românesc«. În numărul viitor ne vom ocupa la »cronica literară« de aceasta valoroasă lucrare a iubitului nostru colaborator. Și până atunci o recomandăm cu căldură publicului cetitor.

Sămănătorul, nr. 27, 5 Iulie 1909. Escelenta revistă de sub conducerea dlui Aurel C. Popovici, cuprinde impresiile de călătorie a dlui S. Gherghel, un bun început de roman din peana dlui Al. Gh. Doinaru, o dare de seamă asupra lui Z. Bârsanu, mai multe versuri etc. Regretăm, că de un timp nu prea ne e dat să cetim și lucrări din peana distinsului nostru compatriot, a dlui Aurel C. Popovici.

*

»Noua Revistă Română« sub direcția dlui Rădulescu-Motru. profesor universitar, continuă să fie cea mai bine îngrijită revistă românească, care număr de număr să presintă cu un material foarte bogat, ales și interesant din toate punctele de privire. Remarcăm din numărul ultim articolul dlui Rădulescu Motru: »Poporismul politic și democrația conservatoare«, »Note de călătorie« (Pe Dunăre) a-le dlui Vasile V. Hanes etc.

*

»Junimea literară«. Revistă lunară, Cernăuți. nr. 7-8, Iulie-August. Dedicat amintirii lui Mihail Eminescu. Cuprinde câteva scrisori inedite de a poetului, amintiri prețioase de contemporanul Ștefanelli, date importante asupra familiei lui Eminescu, împărtășite de fratele său, căpitanul Matei și o conferință foarte reușită a domnului Sextil Pușcariu etc.

*

»Natura« Revistă științifică de popularizare an. IV, nr. 9 și 10 Iunie, Iulie 1906. Instructivi articolii lui de Grigoriu, de celuloid, a lui G. Țițeica despre știință și industrie, a lui A. P. Băznozanu despre pisică, a lui G. A. Dima despre aier etc.

*

Ion Creangă, Revistă de limbă, literatură și artă populară. Apare odată pe lună. Nr. 7. Iulie 1909. -- Aduce material folcloristic foarte prețios. Întemeietorii acestei reviste, în partea cea mai mare, credem, învățători, își împlinesc prin aceasta o înaltă datorie.

*

Sănătatea, Revistă bilunară ilustrată de medicină populară An IX. Nr. 9-10, 1-15 Iulie 1909. București. O foarte bună revistă medicală; n'ar strica dacă ar răzbate și aici la noi, în Ardeal.

*

»Revista economică« organ financiar-economic, redigat la Sibiu de dl Constantin Popp, este cât se poate de bine condus și răspunde pe deplin scopului, ce și la propus. Din numărul ultim remarcăm articolul: »O voce asupra situației economice a Ungariei.

*

Amicul Tinerimei. Nr. 18 și 19, pe Iunie și Iulie 1909. Aduc ambii nr material foarte bine ales pentru tinerimea școlară.

*

Pedagogia experimentală. Revistă literară pentru o nouă organizare a învățământului primar. Cu colaborarea corpului didactic. Apare la București.

*

Revista Asociației Învățătorilor și Învățătoarelor din România. Apare lunar. Buzău.

*

Famuri. nr. 11, dedicat asemenea memoriei lui Eminescu. Scriu: dnii Iorga, Slavici, I. Borcea, O. Pursch, Tomescu etc.

*

Regretăm, că de un timp nu am mai primit la redacție: »Viața românească« dela Jași, »Revista culturală« din Craiova, »Frăția românească« și »Nemul românesc«.

Mai multor anonimi. Vă rugăm a-ne da numele, căci altfel nu putem publica.

Dlui I. P. Vă mulțumim pentru elogii, dar regretăm, că nuvela trimisă nu o putem folosi. Nici fond, nici acțiune, nici imagini și apoi e și peste măsură trivială. V'am încurajă, precum doriți, dar nu ne putem călca pe conștiință.

Dlui V. S. în C. »Dacă ai spre soare drumul, umbra este-n urma ta« -- și crezi Dta, că aceste admi-

rabile versuri noi nu le-am cunoscut, înainte de a ni-le da Dta ca originale a-le Dtale? Caută-ți poeți mai proști și mulțumește-Te cu o mai mică glorie și poate să reușești mai ușor a-ne seduce și a-Ți îndestula vanitatea.

Dlui A. C. Loco. Dacă ții așa de mult ca să se publice și dacă crezi, că isbutești să te faci frumos cu aceste versuri nu avem nimic în contră, le publicăm dar la acest loc, deși fără toiașul lui Moise, noi nu Te-am porni la drum:

»Când te-am văzut copilă dragă,
În haina albastră de »ponjè«,
Eu am rămas fără resuflet,
Și mă-ntrebam mirat: de ce?

Mi-ai răsărit apoi pe urmă
În bluza ta de »tull-guișure«,
De-atunci mereu visez la tine
Și la moșia ta din Tūr.

Ar mai resta să văd odată
Cum prospiciezi în »pointe-lace«:
Să-'mi las surori, și frați, și prietini,
Numai pe tin' să nu te las«.

On. »Vatra«, institut de credit și economii, societate pe acții în Cluj. Regretăm mult, că încă tot trebuie să ne susținem pretensiunea noastră. Prețul alor 4 numere din revista noastră este 4 cor. și nu 1 cor. 20 fil. Din însăș revista noastră nu a-Ți putut afla precum ne scrieți, că prețul unui număr ar fi numai 30 fil. De ar fi așa abonamentul anual ar fi 3 cor. 60 fil. și nu 12 cor. De altceva e vorba pe coperta revistei și anumit de fasciculul apărut sub titlul »Cronici politice«, a cărui preț de fapt e numai 30 fil. Astfel dar, chităm și cei 40 fil., trimiși în mărci postale și semnăm la contul Dv. restul pretensiunii noastre de: 2 cor. 40 fil. Administrația.

—◆◆◆—

A V I Z.

Avându-se în vedere cheltuelile mari, pe cari »Revista politică și literară« e silită să le facă anticipativ, rugăm pe primitorii revistei, cari n'au achitat încă abonamentul, să trimită costul abonamentului și să ne ușureze astfel munca chiar la început, când și fără asta sunt nenumărate neajunsurile, cu cari avem a lupta.

În acelaș timp rugăm pe toți, câți au primit liste de abonament la revistă, să binevoiască a ni-le remite cu ori-ce rezultat, pentru a putea fi orientați asupra tirajului, în care au să se tipărească proximele numere.

Adm. Rev. pol. și lit.

Redactor responsabil: Augustin Gruția.